This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Symmachus - Octo Orationum Ineditarum Partes - 1816

L550
20.5

LS 50.20.5

Harvard College Library

FROM THE

SALISBURY FUND

Given in 1858 by STEPHEN SALISBURY, of Worcester, Mass. (Class of 1817), for "the purchase of books in the Greek and Latin languages, and books in other languages illustrating Greek and Latin books."

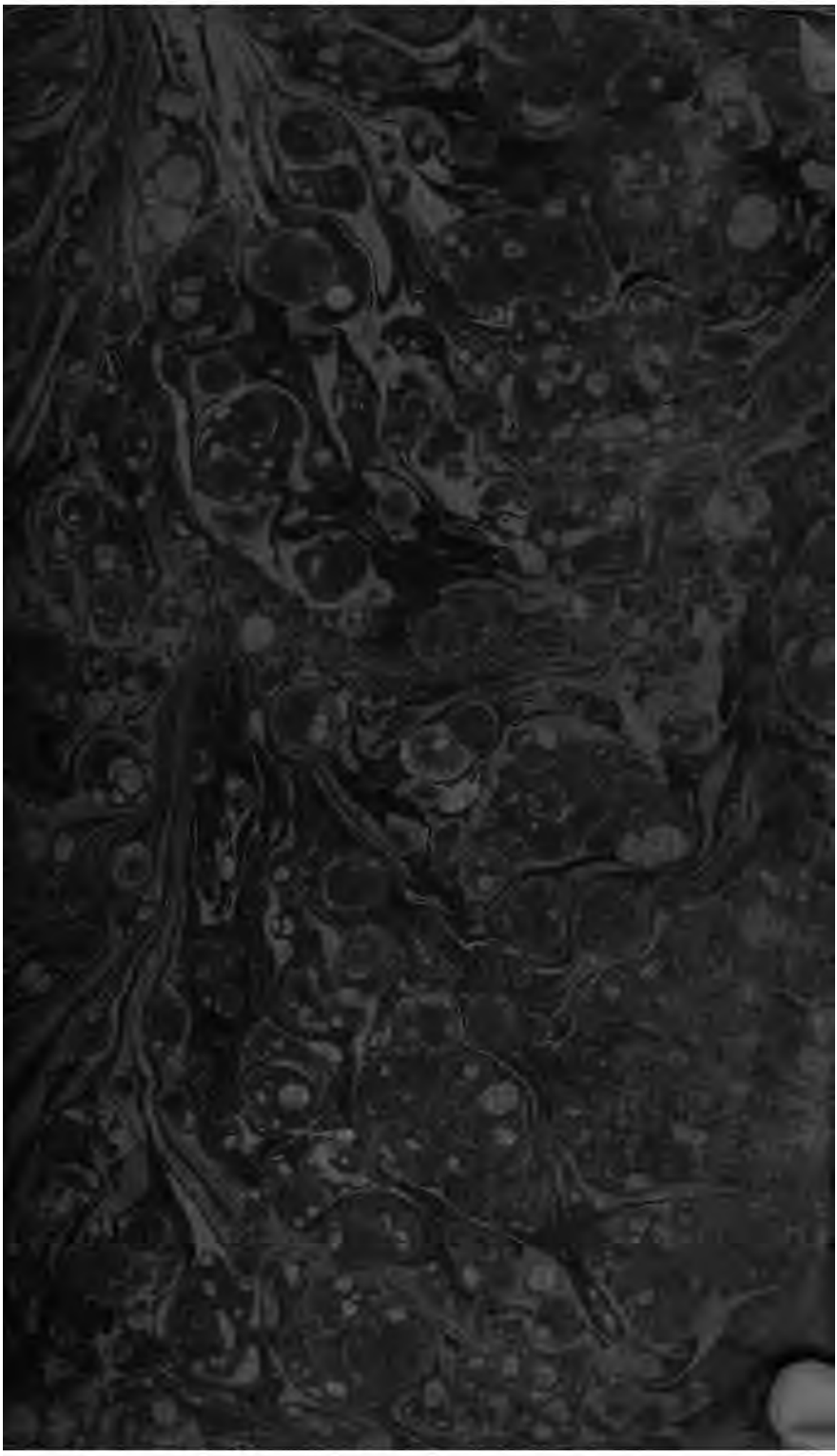

Unter der Presse ist und erscheint zur Ostermesse dieses Jahres in unserm Verlage:

M. CORNELII FRONTONIS
OPERA INEDITA etc.
INVENIT, NOTISQUE ILLUSTRAVIT
ANGELUS MAJUS.
II Partes.

Wir haben keine Kosten gespart, diese Ausgabe der Mayländer Original-Ausgabe an Schönheit gleich auszustatten, und für höchst korrekten Druck zu sorgen. Auch in Hinsicht jeder andern Forderung, die man etwa noch machen könnte, hoffen wir die Freunde der Philologie sicher zufrieden zu stellen.

Frankfurt a. M. im Februar 1816.

Hermannsche Buchhandlung.

HAAR & STEINERT,
Librairie Allemande.
9, rue Jacob, à Paris.

·Q· AVRELII SVMMACHI

ORATIONVM INEDITARVM

PARTES

Nullo veterum minor Symmachus.

Macrobius *Saturn. V.* I.

Q. AVRELII SVMMACHI V. C.

OCTO ORATIONVM INEDITARVM

PARTES

INVENIT NOTISQUE DECLARAVIT

ANGELVS MAIVS

BIBLIOTHECAE AMBROSIANAE A LINGUIS ORIENTALIBUS

ACCEDVNT ADDITAMENTA QUAEDAM

Ad exemplar Mediolanense, Regiis typis, MDCCCXV.

FRANCOFURTI AD MOENUM

IN LIBRARIA HERMANNIANA

1816.

L s 50.26.5

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
ABBÉ H. THÉDENAT
JAN. 6, 1921
SALISBURY FUND.

IACOBO COMITI MELLERIO

IN REGNO LONGOBARDICO-VENETO

DITIONIS MEDIOLANENSIS

PRO PRAESIDE

SVMMACHVM ORATOREM

ANGELVS MAIVS

GRATI ANIMI CAVSA DICABAT

EDITORIS PRAEFATIO

De Symmacho testimonia veterum Latinorum.

I. Quod eloquentiae studiis felix faustumque sit, antiquum nomen, Oratorem novum Q. Aurelium Symmachum (1) in lucem emittimus: cuius quidem quanta forensis vis fuerit, ante nostram editionem per se ignotum erat. Nam superstitibus Epistolarum eius voluminibus decem, ita eiusdem oratoria scripta perierant, ut, praeter ingentem famam, nihil e facundissimo Rhetore iam reliquum esset. Multa tamen exstabant testimonia veterum, qui miris Symmachum laudibus exstulerunt. Is enim et in Inscriptione, quae Romae adhuc visitur (2), *oratoris disertissimi* titulo decoratur. Tum Ausonius ad eumdem scribens (3) ille, inquit, *suavissimus ille floridus tui sermonis afflatus. Haud quisquam ita nitet, ut comparatus tibi non sordeat.* Iam divus Ambrosius Valentinianum Iuniorem monens (4), ne Symmachi Relationi pro ara Victoriae faciles

(1) Etsi in Codice non *Symmachus* sed *Summachus* aut *Summacus* constanter legitur, tamen in hac praefatione a communiore iam scriptura recedendum mihi non putavi. (2) In hortis Caelimontanis Casaliorum prope D. Stephanum Rotundum. Est autem edita post alios a Cl. Arevalo in Prudentio Lib. II. *in Symmach.* v. 909. (3) In Epistolis Symmachianis Lib. I. 32. Utor autem Editione Parei anni 1617. (4) Epist. 2. adversus Symmachum.

aures praeberet, *aurea*, inquit, *est lingua sapientium litteratorum, quae phaleratis dotata sermonibus, et quodam splendentis eloquii velut coloris preciosi corusco resultans, capit animorum oculos specie formosi, visuque perstringit.* Insigne est etiam testimonium Macrobii in Saturnalibus (1): *quatuor sunt genera dicendi; copiosum, in quo Cicero dominatur; breve, in quo Sallustius regnat; siccum quod Frontoni adscribitur; pingue et floridum, in quo Plinius Secundus quondam, et nunc nullo veterum minor noster Symmachus luxuriatur* His accedit poeta Prudentius, qui adversus Symmachum scribens, eiusdem tamen oratorias laudes vehementer amplificat (2):

O linguam miro verborum fonte fluentem
Romani decus eloquii!
Os dignum aeterno tinctum quod fulgeat auro!

Rursus paulo infra de Symmachi scripto idem poeta ait:

Illaesus maneat liber, excellensque volumen
Obtineat partum dicendi fulmine famam.

Denique in Praefatione secundi libri dicitur a Prudentio Symmachus:

Quo nunc nemo disertior
Exsultat, fremit, intonat,
Ventisque eloquii tumet (3).

Addatur et Auctor Operis de Promissionibus Dei (4): *Symmachus mirabili eloquio et scientia*

(1) Lib. V. 1. (2) Lib. I. v. 633. (3) Vide praeterea Lib. II. 10. 19. 68. 91. (4) Part. 3. Promiss. 38.

praeditus Addatur et Apollinaris Sidonius (1): *Q. Symmachi rotunditatem vestigiis praesumptiosis insequuturus.* Denique Cassiodorius Symmachi laudibus magnum cumulum adiicit, primum quidem in Epistolis (2): *Retinetis facundissimi Symmachi eximium dictum.* Tum in Historia tripartita (3): *Symmachus inter senatores praecipuus habebatur, eratque romani eloquii eruditione mirabilis, cuius multi quoque reperiuntur libri.* Atque haec fere sunt Latinorum veterum de Symmachi eloquentiâ iusta praeconia. Quae vero nonnulli ex his vel eidem vivo blandientes, vel aestu quodam admirationis abrepti, praeter aequitatem et meritum laudi dederunt; ea quum neque Symmacho ad gloriam sint necessaria, neque gravitati testimonii satis conveniant, silere satius iudicavi.

De Symmacho testimonia Graecorum.

II. Neque vero latinis finibus fama Symmachi se continuit, sed ad ipsos Graecos secundissimo sonitu permeavit. Namque Libanius Graecorum sui temporis disertissimus, Symmachi eloquentiam et scholam collaudans ait (4) κεχαρίσθαι σε τοῖς λογίοις θεοῖς, ἐγείραντα τοὺς νέους ἐπὶ τοὺς λόγους. *Gratiam te a Diis eloquentiae praesidibus iniisse* (aiunt), *iuvenes ad eloquentiae studium excitando.* Iam Socrates Oratori nostro aetate suppar gloriosius adhuc de eo loquitur (5):

(1) Epist. Lib. I. 1. (2) Var. Lib. XI. 1. (3) Lib. IX. 23. (4) In Epistola ad eumdem, quae est 923. Edit. Amstel. in folio anni 1738. (5) Hist. Eccl. V. 14.

Σύμμαχος πρῶτος μὲν ἦν τῆς ἐν Ῥώμῃ συγκλήτου. Ἐθαυμάζετο δὲ ἐπὶ παιδεύσει λόγων ῥωμαϊκῶν· καὶ γὰρ αὐτῷ πολλοὶ λόγοι συγγεγραμμένοι τῇ Ῥωμαίων γλώσσῃ τυγχάνουσι. *Symmachus inter senatores principem locum obtinebat, et ob praestantiam latinae facundiae in summa admiratione erat: multae quippe orationes eius exstant latina lingua conscriptae.* Photio quoque Symmachi orationes innotuerunt: namque ab eo in Bibliotheca (1) dicitur per quamdam antonomasiam Σύμμαχος ὁ λογογράφος, *Symmachus orationum scriptor*, seu *orator*. Denique Nicephorus Callistus (2) ex Socratis sententia prorsus loquitur: Σύμμαχος πρῶτος ὢν τῆς ἐν Ῥώμῃ συγκλήτου βουλῆς, διὰ θαύματος ἦν τοῖς προτοῦτιν αὐτῷ ἀγαθοῖς μάλιστα δ' ἐπῃνεῖτο ἐπὶ παιδεύσει λόγων ῥωμαϊκῶν. Πολλοὺς γὰρ καὶ ἄγαν ἀρίστους λόγους τῇ σφετέρᾳ γλώσσῃ ἐξέδοτο. *Symmachus senatus romani princeps, in magna, propter egregia quae in eo erant ornamenta, admiratione fuit, maximeque ob latinam eloquentiam laudatus est. Multas enim et admodum praeclaras edidit orationes.*

Symmachus multarum orationum auctor.

III. Cassiodorius igitur et Socrates et Photius et Nicephorus, ut notare potuimus, plures orationes a Symmacho scriptas esse confirmant. Quin multas ipse Orator commemorat in Epistolis (3): et quidem in sexagesima quarta Libri

(1) Cod. 80. p. 197. (2) Hist. Eccl. XII. 21. (3) Lib. I. 44 52. 78. 96. 105. II. 7. IV. 29. 30. 45. V. 9. 43. VII. 58.

quarti Epistola ait, se ad Eupraxium mittere recentiores quinque ineditas orationes, quarum uni iam fiduciam fecisset publicus favor. Breves tamen has Symmachi commentationes fuisse arbitror, quandoquidem ipse plerumque vocitat *oratiunculas*. Panegyrici eius in tyrannum Maximum meminerunt item Cassiodorius, Socrates et Nicephorus (1): cuius orationis defensionem deinde instruere Symmachus coactus est (2). Atque huc scilicet sententia referenda est cuiusdam loci (3), quo Auctor ait: *unum litterarum familiarium genus sibi superesse post amaros casus orationum suarum.* Nempe Maximi dicto Panegyrico, gravem offensionem apud Theodosium suscepit Symmachus: cuius periculi, ut opinor, evadendi causa, praeter memoratam defensionem, civiles etiam et bellicas ipsius Theodosii laudes stili honore percurrit (4).

Octo Orationum Symmachi deperditarum Partes deteguntur.

IV. Sed enim tam laudatum tam copiosum tam veterem oratorem, ut plerosque alios doctae antiquitatis labores, caeca quaedam necessitas aboleverat. Ferrea quippe tempora versata sunt in omni genere perdendi atque vastandi: in iisque barbari nescio qui Symmachum quoque nostrum non dubitarunt aeternis tenebris exitioque mandare. In quo audaci immanique consilio proh quanti ingenii, eloquentiae, venustatis naufragium factum est! At

(1) Consule citatos paulo ante horum Auctorum locos prolixiores in Editionibus. (2) Symm. Epist. Lib. II. 31. (3) Lib. VIII. 69. (4) II. 13.

nunc demum haec item inscitiae sordibus depressa scripta emergunt, et Symmachi eloquentia interclusa respirat. Huius enim praestantis viri octo Orationum partes mihi in Ambrosiano palimpsesto oblatae sunt, quarum quidem Orationum tres veluti *augustales* dicemus; priores enim duae Valentiniani Senioris Augusti laudes complectuntur, tertia Gratiani Augusti. Quatuor pro privatis hominibus dictae sunt, nempe pro ipso Oratoris Patre, pro Trygetio, pro Synesio, pro Severo. Una denique his veluti et augustalibus interiecta est, nempe laudatio in Patres conscriptos.

Symmachiani ingenii singulare acumen.

v. Atque ego de genere Symmachianae eloquentiae cum cogito, non possum equidem non ingenio primas concedere. Habet enim iste Orator flangrantiam quamdam mentis singularem, eâque fit ut altius saepissime assurgat, quam ut communis dicendi facultas ad id aspirare queat. Rem in panegyricis acutissime videt, ex qua laus exsculpi potest. In nullo certe eius aetatis scriptore clariora lumina ingenii deprehendes. Nam et similitudines ex sideribus et gigantibus atque ex ipsis Numinibus petit, cum eum scilicet mentis impetus procul quodammodo a terra abripit, atque in medias laudes suorum Principum transvehit. Et in Valentiniani quidem laudationibus veram amplamque materiam sibi subiecit Symmachus. At in Gratiani pueri laudatione non tam rebus ipsis quam verbis ac paene confictis ornamentis animus

auditoris tenendus erat. Itaque Orator in omne genus veluti poeticae amplificationis excurrit. Idcirco autem praecipue ingenio acuminique suo indulsit Symmachus, quia plane adulandum erat, id quod tum optime fit, quum nihil mediocre proferas. Praeterea in Principum panegyricis non approbationes solum, sed coronae commotiones clamores plausus excitare debebat; laudatio autem usitata et vulgaris admiratione digna videri non solet. Erit igitur regula Symmachus, ad quam eorum dirigantur orationes, qui ingeniose et sublimiter volunt dicere. Immo, quantum ego opinione auguror, nonnullis potissimum gentibus hic placebit Orator, quas acutum sententiosumque delectat: genus enim eius eloquentiae plerumque est admirabile. Atque in Symmacho haec fere ingenii forma elucet.

Vitia aliquot Symmachi.

VI. At idem vitiis aliquot suorum temporum haud carere videtur. Id ego ultro concedo. Quin ipse, quod magis interest, Auctor rem et in primis sensit et in quadam Epistola (1) aperte his verbis confessus est.

SYMMACHVS NAVCELLIO.

Sumpsi pariter geminas litteras tuas, nestorea, ut ita dicam, manu scriptas, quarum sequi gravitatem laboro. Trahit enim nos usus temporis in argutias plausibilis sermonis. Quare aequius admitte linguam saeculi nostri, et deesse huic Epistolae atticam sanitatem boni consule. Dignum

(1) Lib. III. 11.

est ut haec ipsa apud te culpae confessio prosit ad veniae facilitatem. Quod si novitatis impatiens es, sume de foro arbitros, mihi an tibi stili venia poscenda sit. Crede, calculos plures merebor, non ex aequo et bono, sed quia plures vitiis communibus favent. Itaque, ut ipse nonnumquam praedicas, spectator veteris monetae solus supersum: ceteros delinimenta aurium capiunt. Stet igitur inter nos ista pactio, ut me quidem iuvet vetustatis exemplar de autographo tuo sumere, te autem non poeniteat scriptorum meorum ferre novitatem. Quis reapse probet in altero Valentiniani panegyrico locum de fluminum deditione (1)? Quis in Gratiani laudibus comparationem duorum pontium Tiberis et Rheni satis gravem et oratoriam existimet (2)? Sunt pauca praeterea nimia Symmachi acumina, quae commendationem ingenii nonnumquam subvertunt. Dum enim admirationem undique consectatur; dum de omnibus suorum Principum gestis sublate et amplifice studet dicere; dum stilo scriptorio prope scrutatur subiectam materiam, ut ubi commendabile nihil est, ibi laudis causam quaerat; frangitur interdum dicentis subtilitas, aut exaggerata altius praeconia sponte corruunt. Quamquam aperta vitia raro admodum in Symmacho invenias. Namque is plerumque eo tantum progreditur, ubi sana eloquentia versari potest: ita tamen, ut si aliquantum excesseris, te in deterius prolapsum statim sentias. Itaque non

(1) P. 20-21. (2) P. 35-36.

tam a nobis culpandus videtur Symmachus, quam diligenter cavendum, ne dum eius elaboratam ardentemque facundiam cupidius sectamur, in finitima vitia veniamus.

VII. Dixi de Symmachi ingenio eiusque usu plerumque optimo, interdum tamen, sed rarius, non probando. Nunc ut eiusdem elocutionem exornationemque commendem; mihi profecto ea videtur eiusmodi, ut novus Orator plane latinam eloquentiam locupletet. Numquam Symmachus incultam orationem vulgari sermone effert: pure, emendate, latine loquitur. Etsi autem nec fusum nec redundans adhibet genus, immo eum frequentiores morae respirationesque delectant; tamen oratorio prorsus apparatu sese exornat Symmachus, atque ad artis regulas tum verborum structuram, tum sententiarum nexum constanter exigit, et omnino rationes omnes excolendae orationis persequitur. Exemplis etiam ab historia romana graecaque desumptis argumentum illuminat, idque adeo perite et copiose facit, ut nihil illi non lectum, nihil non intellectum existimes. Est item a philosophia, a iure civili, a re politica, ab arte bellica, a lectione oratorum atque poetarum, ab omnigena litteratura paratissimus. Quin et fabulas aliquoties a mythicis mutuatur, quod minus videbitur insolens, si reputabimus, ipsum Ciceronem in orationibus ad eiusmodi oblectationes non semel divertere. Denique delectandi amplificandive gratia a proposito quoque interdum

Symmachi elocutio florida plerumque et grandis.

egreditur. Paene autem incredibile est quam tropis creber sit et distinctus Symmachus: exclamationem, apostrophem, contrapositum, prosopopeiam aptissime usurpat. Sed in eo nobilium sententiarum ornamenta maiora sunt: ut de Symmacho illud iure pronunciem, *quam multa! quam paucis!* Tam acutae scilicet sunt eius sententiae, tam densae, tam graves, et vel inventione primae, vel genere ipso singulares. In augustalibus igitur orationibus eloquentiâ utitur Symmachus panegyreos et pompae et insigni quodam ornatu quasi gemmarum. Quod se studiose et data opera facere ipse Symmachus testis est in quadam Epistola (1), in qua quum dixisset: *ut Domini nostri ratiani fortissima simul ac felicissima manu nutantia reip. pondera fulciantur;* haec addit: *Videor ne tibi* πανηγυρικώτερον *locutus? sic se habet ratio, ut res maximae magnos hiatus oris requirant.* Ceterum in aliis argumentis ita ingenio exsultantiaeque dicendi moderatur Symmachus, ut rerum et personarum dignitates ferunt. Cum enim leviorum negotiorum oratiunculas scribit, se ipse consulto ad humilem quemdam et minutum stilum demittit. Ex quo facile coniicias, siquando audacius Symmachianae eloquentiae flamma erumpit, id neque vitiosa licentia, neque insano fervore fieri: quandoquidem non imprudenter utitur Symmachus hoc genere sublimi et ornato, neque in omnibus causis.

(1) Lib. III. 47.

Symmachi magistratus et aetas.

VIII. Tam eximia dicendi facultate praeditus Symmachus, publicorum munerum luce carere non potuit. Generosa familia Romae ortus (1), in qua splendidissimae dignitates saepe floruerunt (2), maximum tamen ipse stirpis suae decus fuit, atque innumeris honoribus saturatus est. Nam et quaestor fuit (3), et praetor (4), et Lucaniae Bruttiorumque corrector (5): tum Africam pro consule rexit (6), qua in provincia statuas quoque virtutis ergo promeruit (7). AEternae urbis praefecturam quieto eidem et iampridem a desideriis honorum remoto Valentinianus Iunior sponte detulit (8). Ordinarium quin etiam consulatum anno post Ch. N. CCCXCI. cum Tatiano gessit (9). Comes praeterea ordinis tertii in antiqua inscriptione nuncupatur (10): et amplissimis legationibus ex senatus decreto ad Imperatores functus est (11). Denique et ethnicorum Deorum, erga quos superstitione incredibili semper flagravit (12), pontificem maiorem egit (13): et romani senatus sine controversia princeps diu habitus est (14). Ita autem

(1) Symmach. Epist. II. 52. IV. 9. V. 94. et 95. (2) IV. 60. (Vide et Inscriptionem Patri Oratoris positam apud Prudentium Arevali Tom. 2. p. 831.) (3) IX. 119. (4) VIII. 14. (5) Cod. Theod. Lib. VIII. Tit. 5. Leg. 25. (6) Idem Cod. Lib. XII. Tit. I. Leg. 73. et Inscriptio apud Arevalum superius in hac Praefat. Cap. I. laudata, quae et ceteras Symmachi dignitates complectitur. (7) Symmach. Epist. Lib. IX. 115. (8) X. 22. (9) IX. 130. et Fasti. (10) Inscript. cit. apud Arevalum. (11) Symmach. Epist. IV. 9. V. 94. (12) Vide Prudentium *in Symmach.* Lib. I. v. 626. etc. (13) Symmach. Epist. I. 47. et Inscript. apud Arevalum. (14) Nicephorus Callistus Hist. XII. 21. Socrat. Hist. V. 14. Symmach. Epist. IV. 18.

diu vixit, ut plurium imperatorum aetatibus implicitus sit, diu etiam multumque in causis versatus. Et postremis quidem Constantii imperantis annis egregia ad eloquentiam indoles in adolescente Symmacho iam virescebat. Lucius enim Avianius Symmachus pater Antiochiam circa id tempus legatus ad Constantium profectus (1), multa de filii praeclara expectatione cum Libanio est collocutus (2). Ab inito autem Valentiniani Senioris imperio adusque Arcadium Honoriumque Augustos cum ingenti semper laude forum curiamque frequentavit. Anno certe post Ch. N. CCCIC. adhuc vivebat Symmachus, quoniam Epistolâ Libri quinti decimâ gratulatur Theodoro adeptum consulatum, quem hic eo anno gessit. Symmachum non excessisse Christi annum CCCCIV. censebat Iacobus Gothofredus in eius vita (3). Sed enim hoc eodem anno concinnatum esse poema adversus Symmachum a Prudentio proximoque anno editum existimat magnus Arevalus in Prudentianis (4). Quum autem adversus viventem Symmachum Prudentius scripserit, sequitur ut Symmachi vita paulo ultra Gothofredi sententiam extendenda esse videatur. Immo quum superius dixerimus, Symmachum plane adolescentem fuisse extremis Constantii temporibus, id est circa annum CCCLX.; ipse autem Symmachus in octava

(1) Ammianus Marcellinus XXI. 12. 2) Libanius Epist. 923. (3) In fine. (4) N.° 54.

decima Epistola Libri quarti se in senium vergere narret: *Tantum abest, ut haec annis in senium vergentibus velim, Candidior postquam tondenti barba cadebat;* superest ut non immerito suspicemur, Oratorem nostrum adusque Christi annum circiter CCCCX. vitam fortassis produxisse.

De Symmachiani palimpsesti aetate. Item de Fragmento anonymo.

IX. Age vero palimpsestus, ex quo novum Oratorem expressimus qui fuerit, quantaeque vetustatis iudicandus sit, specimen cusum docebit. Ea nimirum scriptura medio saeculo sexto serior esse non potest: praesertim quum subsit Chalcedonensi Concilio, quod non semel affirmavi (1) saeculo VII. aut VIII. in nostro Codice fuisse exaratum. Habemus igitur Symmachi Orationes, et quidem e membranis vix uno fere saeculo post obitum Oratoris scriptis. Denique, praeter octo Orationes, quibus Symmachi nomen diserte inscriptum est, aliud etiam Fragmentum laudationis cuiusdam, ut videtur, ex unico folio alius Codicis aeque ferme antiqui proferimus: de quo Scripto quidquid nobis visum est in Monito ei praeposito breviter docuimus.

Symmachus latinorum oratorum aetate prope ultimus commendatur Mediolanensibus.

X. En itaque paene extremum in Symmacho romanae eloquentiae spiritum, quo demum extincto, studia haec in barbariae quamdam taetriorem noctem inciderunt. Quod siquis adhuc eloquentiae laude aliqua deinceps floruit, is in primis ad Symmachiana exemplaria respexisse videtur. Testis luculentus Ennodius, qui Panegyricum,

(1) Ad interpretem Ciceronis Dissert. praev. Cap. XIV. p. 30. Item ad Frontonem Comm. praev. Part. II. Cap. XI. p. 103.

quem Theoderico regi dixit, adornans, plagiarii prope ritu, Symmachi Laudes in Valentinianum Seniorem imitatus est: quod nunc primum ex nostra Symmachi Editione cognoscitur. Ceterum belle contingit, ut Mediolani prodeat in lucem Symmachus, ad quam urbem et eum non semel ventitasse constat (1), et in eadem versatum (2). Quin et eloquentiâ suâ Symmachum Mediolanensium aures demulsisse opinor, vel cum huc ad illustrem quemdam consulatum praesentia sua cohonestandum vocatus venit (3), vel certe cum missus a romano senatu ad Principis opem exorandam huc se iterum contulit (4). Insigni praeterea beneficio Mediolanenses olim affecit romanae urbis praefectus Symmachus, cum Augustinum, clarissimum Africae lumen, rhetoricae artis magistrum ad illos misit (5). Excipe igitur, nobilissima et doctissima urbs Mediolanum, excipe inquam debita cum admiratione Symmachum, quem etiam divus ille parens tuus Ambrosius, non secus ac Tullium Hortensius, maximum aemulum in eloquentiae curriculo expertus est (6).

(1) Epist. Symmach. VII. 13. 14. 72. (2) IV. 49. (3) IV. 31. Videtur autem is fuisse consulatus IV. Valentiniani Iunioris, qui incidit in annum CCCXC. (4) V. 95. (5) Augustin. Confess. Lib. V. 13. (6) Vide ad Symmachi Relationem pro ara Victoriae Responsionem utramque Ambrosii Valentiniano Iun. Aug. oblatam, et tertiam Eugenio item Augusto.

LAVDVM PRIORVM

IN VALENTINIANVM SENIOREM AVGVSTVM

ARGVMENTVM

Hac priore acephala Laudatione commemorat primum Symmachus Valentiniani pueritiam, qui in pluribus mundi plagis cum Gratiano parente apud exercitum versatus est. Tum eiusdem Valentiniani ad imperium evectionem celebrat, rursusque meminit Gratiani parentis et Gratiani etiam a Valentiniano geniti, qui admodum puer Augustus creatus est. Pergit deinde Orator ad laudandum Valentiniani liberalem animum, qui summum imperium cum Valente fratre statim communicavit: cui quum Orientis regiones moderandas commisisset, ipse in Gallias ad continendas Germanorum irruptiones se recepit: ibi demque sub pellibus, barbaro in agro, caeloque inclementi tuendi imperii causa diu versatus est. Interim rebelles in Oriente motus (duce nempe Procopio) exstitisse ait Orator, qui quum citius reprimi possent a conjunctis utriusque Imperatoris viribus, nolit tamen Valentinianus, rebus Germaniae nondum compositis, in Orientem signa transferre. Adhortationes etiam innuuntur, quibus exercitum suum Valentinianus ad bellum potius Germanicum quam civile persequendum hortatus est. Tum et ipse Valens breviter commendatur, qui parta de perduellibus victoria non est crudeliter usus. Laudatur denique civilis administratio Valentiniani, qui fugato ambitu dignitates virtuti tribuendas curabat, ac mire concordia togatos magistratus cum sagatis ordinibus implicuerat.

Plane autem mihi persuadeo hanc priorem Laudationem dictam esse a Symmacho in primo lustro imperialium Valentiniani annorum. Nam lustrum quidem peractum memorat infra Orator. Id autem contigit anno post Ch. N. CCCLXVIII. *in secundo Valentiniani consulatu. Iam Laudationem alteram (quam mox addemus) recitavit Symmachus in Valentiniani consulatu tertio (ut ex ea lecta patet) id est anno Ch.* CCCLXX.; *sequitur ergo ut priorem recitaverit anno vel* CCCLXVIII. *vel* CCCLXIX. *Sed illud probabilius propter quinquennalium celebritatem et ipsum Augusti secundum consulatum. Accedit, quod apud Graecos Themistius in quinquennalibus Valentis, anno nempe eodem* CCCLXVIII., *recitavit Marcianopoli eam Orationem quae in Editione Harduiniana octavum locum obtinet. Eadem igitur de causa eodemque anno apud Latinos Symmachum in castris Gallicis recitasse hanc Laudationem coram Valentiniano censeo. Erat autem eo anno plane Iuvenis Symmachus, quod constat ex dictis in Praefatione, et ex Ausonio (in Epistolis Symmachianis Lib. I.* 32.) *qui ait Symmachum secutum esse tyronem castra et quidem, ut docebit Laudatio altera, Valentiniani. Quare et Oratio iuvenili vigore exultat et floret*

·Q· AVRELII SVMMACHI(1) ·V·C·

LAVDES

IN VALENTINIANVM SENIOREM AVGVSTVM I· (2)

....I. ITEM totius orbis estis indegenae (*a*); alibi fructum lucis, alibi usum laboris indepti. An non ipsam quoque Africam iure patriam tuam dixerim, quae te prima in contubernio parentis edocuit (3) qualis (*b*) princeps esse deberes (*c*) ? Nec umquam te existimes aliis militasse futurus Augustus. Sibi

(*a*) Ita Cod. *indegenae*. Est autem singularis scriptura nostri Codicis, et mira litterarum praesertim vocalium inter se commutatio. Ea nobis palaographia nunc retinenda in textu, nunc ad notas reiicienda videbatur. (*b*) Cod. *quales*. (*c*) Cod. *deberis*.

(1) In Codice scribitur saepe *Summaci*, raro *Summachi*. Nos tamen emendatiorem lectionem eligimus. Numquam vero scribitur in Codice *Symmachi*.

(2) Ita in Codice apponitur nota numeralis non vocabulo *Laudes*, sed huic loco: et tamen ad illud vocabulum nota pertinet, nempe *Laudes priores*. Illud etiam moneo, capita scilicet Orationis carere quidem in Codice nota numerali, sed tamen relicto ampliore spatio satis indicari.

(3) Gratianus Valentiniani pater post dignitatem Protectoris atque Tribuni (ut ait Ammianus Marcellinus lib. XXX. cap. 7.(Comes praefuit rei castrensi per Africam. Iam Valentinianum pluribus versatum in bellis ante initum imperium narrat Zosimus Hist. III. sub finem. Meruisse in Gallia sub Constantio et Joviano testis est item Ammianus XVI. II. XXV. 10. Contra Persas autem ab eodem Constantio missum ait Philostorgius VII. 7.

quaesivit quidquid ante defendit, servavit (*a*) tenera aetas quod regeret matura felicitas. Ibi primum tolerans solis et pulveris esse didicisti (*b*), cuius dudum cunabula Illyriae nives texerant (1), qui caesam glaciem paulo ante potaveras. Ita velut ad alia elementa translatus arentis Libyae (*c*) sitim patientia ( ) temperabas. Prosus (*e*) quasi ad (*f*) ipsius mundi gubernacula destinatus, mutando varias caeli plagas unum tibi omnium cardinum vindicasti. Merito non potest hodie obesse provinciis tam longa absentia tua, quas tuetur prima notitia (*g*). Similior ( ) Princeps est Deo pariter universa cernenti, qui cunctas partes novit imperii.

II. »Si litteras, inquit Tullius (2), graecas Athe» nis non Lilybei (*i*), latinas Romae non in Sicilia » didicisses«; videlicet ex locorum ingeniis adprobans ea nescire Caecilium, quae eum dicit ubi innata non erant adsecutum. Sola est enim disciplinarum magistra natura regionum. Tibi ardores Getuliae aestivam consuetudinem: tibi Illyriae pruinae brumalis horroris (*k*) tolerantiam tradiderunt: genitus in frigoribus educatus in solibus, ante fortunae munera totius mundi exempla sumpsisti. Quare seu in Aethiopas atque Indos, contra externum militem solo calore munitos, felicia signa contuleris, frustra ad aestuantes recessus ac torrida astra confugient. Cito enim terrarum talium dominus eris, qui vim

(*a*) Cod. *servabit*, *b* pro *v*. (*b*) Cod. *dedicisti*. (*c*) Cod. *Lybiae*. (*d*) Cod. *patientiam* (*e*) Cod. *Pronsus*, tum foetum *prosus* antiquâ orthographiâ pro *prorsus*. (*f*) Cod *ab*. (*g*) Cod. *notia*. (*h*) Cod. videtur habere *similliior* aut *similiter*. (*i*) Ita Cod. *Lilybei*. (*k*) Cod. *errores*.

(1) Valentinianus natus creditur apud Cibalas, quod dicunt Pannoniae oppidum Ammianus xxx. 7. aliique, sed a Symmacho tribui videtur Illyriae.

(2) *Divin. in Verr.* XII.

siderum non timebis. Seu in Scythia regna frigentia Tanainque glacialem fines Ponticos proferre censueris, ibi quoque naturam patriae recognoscens, fugaces incolas per dorsa fluminum consequeris. Vicisti experientiam singulorum qui habes omnium. Privatae hoc industriae tuae debeo quo die dignum reddidit principatum. Cum tantum munus acceperis ut nihil tibi possit adici, tantum meriti pertulisti, ut nullum praemium tibi debeat inputari.

III. Meruisti quondam, inclute Gratiane (1), meruisti ut de te sacra germina pullularent, ut esses seminarium principatus, ut fieres (*a*) vena regalis. Erudisti liberos, parentes omnium mox futuros: in quos tantum frugis bonae institutio privata congessit, ut fortuna hodie clarior nil requirat. Hinc factum est, quod primaevum Nepotem (2) castrensia decreta legerunt. Cum familiae vestrae natura promitteret, ut cautela patris, in puero nil timeret, cur tardaret aetas quem tot exempla generis adserebant (3)? Praeiudicata bona in examen vocare *non interest* . . . . . incredibili providentia utrumque

(*a*) Cod. *fieris*, ut paulo ante *deberis*.

(1) Gratianus Senior, etsi ignobili stirpe ortus, singulari tamen corporis robore et militaribus gestis viam sibi ad magnos honores munivit: eiusque existimatio plurimum valuit ad Valentinianum filium, qui deinde fuit Augustus, apud Principes et exercitus commendandum. Am. xxx. 7.

(2) Gratianum Iuniorem Valentiniani primogenitum ex Valeria Severa coniuge, quem pater octennem renunciavit Augustum in castris apud Ambianos.

(3) Nempe avi et patris.

complexus, ne aut in uno spes staret imperii, aut in duobus esset causa certandi (1).

IV. Huc accedit quod cum duo sint in imperio gradus (2), ilico in Germanum et pariter contulisti, quod noveras bis posse praestari. Adeo ne gratiam quidem captas, ut a perfectis beneficiis semper incipias. Exigui animi vices munerum partiuntur, tua liberalitas desideriis nihil reliquit : maximeque in Imperatorem faciendo magnitudinem regiae largitatis minui credediſti (*a*), si cum insperata concederes, adhuc speranda differres (*b*). Ergo Augustum pari iure confirmas. Curasti ne umquam tibi suspectus esset, cui non reliquisti quod ultra optare deberet.

V. Hinc plerique principum, quos secundos creaverant, quasi aemulos mox timebant. Urget enim potissimum expectatio proximorum : semperque similis invidenti est, cui superest quod requirat. Nec istud nimium gratiosa aut populari festinatione fecisti : iamdudum cuncta expertus in Fratre quae diu explorantur in Caesarem. Dubitaretur de iudicio tuo, nisi ab inmodicis inchoasses. Statim perspeximus qualem Principem legeres, postquam cognovimus quod nihil tibi quasi sollicitus reservares.

VI. Siqua inter cognatas Caelitum potestates huiusmodi esset aequatio, paribus cum sole luminibus

---

(*a*) Ita Cod. *crededisti*. (*b*) Cod. *differis*.

---

(1) Quum Valentinianus adigeretur ab exercitu ad socium imperii deligendum, deliberavit num extraneum an Fratrem Valentem sibi sociaret (Am. xxvi. 2. et 4.). Fratrem autem praeoptavit: sic enim nec in uno spes staret imperii, nec in duobus esset causa certandi.

(2) Nempe Caesaris et Augusti.

globus sororis (*a*) arderet: nec radiis fratris obnoxia precarium (*b*) raperet luna fulgorem. Iisdem curriculis utrumque sidus emergeret, pari exortu diem germana renovaret, per easdem caeli lineas laberetur: nec menstruo pigra discursu aut in senescendo (*c*) varias mutaret effigies (*d*), aut in renascendo parvas pateretur aetates. Ecce formam beneficii tui astra nesciunt aemulari: illis nihil est in mundana luce consimile, vobis totum est in orbe commune.

VII. Nondum adulta rerum a te gestarum profano monumenta. Iam cedo primitus faciam quod usuvenire nobis in prolixo itinere solet, ubi qui ad destinata (*e*) properant non omnes obvios consalutant. Ergo in duas curas dividis orbis excubias: invictum Fratrem reliquens Orienti, ipse supra inpacati Rheni semibarbaras ripas raptim vexilla (*f*) constituens, et provincias luxu superiorum deditas veteris ignaviae pudore defendens, Princeps creatus ad difficilem militiam revertisti. Statim itinera, statim proelia (1): et primus in aciem purpuratus, et regalis aula sub pellibus, somnus sub caelo, potus e fluvio, tribunal in campo. Haec imperio quidem nova, sed tibi cognita. Docuisti magis fortunam regiam quid virum facere conveniret, quam didicisti ab ea qnid imperatores ante fecissent.

(*a*) Cod. *sorores*. (*b*) Cod. *praecarium*. Et quidem *precor* cum derivatis constanter scriptum vidi cum diphthongo in antiquissimis mss. (*c*) Cod. hic *renascendo* et mox *senescendo* quae mihi invertenda visa sunt. (*d*) Cod. *etfegies*. (*e*) Cod. *distinata*. (*f*) Cod. *vixillas*, at inferius *vexilla*.

(1) Valentiniano nuper ad imperium evecto, Alamanni bellum Gallicis Romanorum provinciis intulerunt, quod sui legati vilibus donis affecti fuissent, et ab Ursacio officiorum magistro superbius appellati. Am. XXVI. 5.

VIII. An exiguum virtutis et patientiae tuae specimen arbitraris, quod rerum summa fastigia et romani nominis apicem consecutus inter tot provincias partim situ amoenas, partim pace iucundas, aut urbium maiestate mirabilis, aut populorum copiis redundantes, sedem quodammodo in ea parte posuisti qua totius reipublicae ruina vergebat (1)? Tales sibi terras eligunt qui ut subveniant eliguntur. Nondum degustatis imperii bonis, solas difficultates de honore sortiris. Tandiu non tenerent Galliae, si placerent.

IX. Iactet se Punicis Africanus exuviis, sed diu in Sicilia palliatus erravit (2). Mithridaticis (*a*) spoliis Lucullus exultet, sed diu in Pontico luxu paene victor langui (3). Orientis tropea (*b*) ostentet Antonius, sed inter Aegyptias taedas regio amore diffluxit insano (4). Illi triumfalis (*c*) viri, delicatis (*d*) negotiis frequentibus occupati, amoena litorum terrarumque opima sectantes. Vis petam proximae aetatis exempla? Ecce Baias sibi Augustus a continuo mari

(*a*) Cod *Mitharidaticis*. (*b*) Ita Cod. sine diphthongo *tropea*. (*c*) Ita Cod. *triumfalis* et mox *triumfum*. (*d*) Cod. *dilicatis*.

(1) Symmachus imitatur Ciceronem, qui eadem de C. Iulio Caesare in Galliis degente ait. *Orat. de Prov. cons.* XII.

(2) P. Scipio qui cognomine Africani maioris insignitus fuit, quum exercitum in Africam traiiciendum diutius in Sicilia instruere videretur, diffamatus Romae est, tamquam is cum militibus luxuriaretur. „Ipsius (inquit Livius XXIX. 19.) imperatoris „non romanus modo sed ne militaris quidem cultus iactabatur: „cum pallio crepidisque inambulare in gymnasio etc."

(3) Lucullum item incusatum a senatu quod Mithridaticum bellum diutius iusto protraheret, eiusque exercitum publica auctoritate solutum narrat Appianus *Bell. Mithr.* Cap. 90.

(4) Apud Cleopatram.

vindicat, et molibus Lucrinis sumptus laborat imperii (1). Tiberius in devorsoriis insularum (2) natans et navigans adoratur. Pius otia Caietana persequitur (3). In Lycio ( ) et Academia remissior Marcus auditur (4). Tibi nullae sunt feriae proeliorum: maximeque hoc in Galliis delegisti, quod hic non licet otiari. Tibi nulla necessitas remittit indutias. Lustrum imperialium condis annorum (5) ubi caelo et terris horror aequalis est, sub crassa nube, iugi frigore, feroci hoste, latissima vastitate. Quietem tibi negas, quam ceteris praestas. Inter tot milia laurearum nondum digrederis ad triumfum: et cum sis maior Augustis delegisti tibi provinciam de qua Caesares querebantur.

X. Et tu quidem bellico intentus operi dudum ferocis Alamanniae terga vertebas. Sed parte alia fraterni imperii liberam pacem rebellis Exul inruperat (6). Quod cum ad te primum pernices nuntii et

(a) Ita Cod. pro *Lyceo* habet *Lycio*, uti Gellius xx. 5.

(1) Augustus (inquit Svetonius Cap. 16) „portum Iulium apud „Baias, immisso in Lucrinum et Avernum lacum mari, effecit."

(2) Nempe Capreis.

(3) Pii rusticationes memorat non semel Capitolinus in eius vita. Quin et inter eius opera Caietae portum recenset p. 28. D. Edit. Paris. 1603.

(4) Singulare M. Aurelii philosophandi studium notius est, quam ut documentis indigeat.

(5) De primo lustro seu quinquennalibus Valentiniani recole Argumentum.

(6) Procopius Cilix, Iuliani imperatoris propinquus, post huius fata primum a Ioviano copiam impetravit ad suos lares secedendi. Mox a Valentiniano et Valente imperatoribus exagitatus, usque in Tauricam Chersonesum exul profugit (Zosim. IV.). Tum et de fide incolarum eius loci addubitans, Constantinopolim clam venit, ubi rebellione conflata imperatorem se dixit anno Ch. CCCLXV. Sed anno sequente a Valente oppressus poenas sceleris luit.

fideles litterae pertulerunt, quis non congruum iudicavit ut a caede barbarica in facinus civile arma torqueres ?

XI. At tu reip. plus timebas : et inter duas causas hinc intestinam (*a*) inde finitimam, malebas potentia tua interim frui aemulum, quam longa inpunitate vicinum. Nec ita turpe duxisti plures tecum esse principes, quam terras imperii breviores. Frustra tunc tibi perduellis motus optavit Alamannia, cui tantum miseriae invexit conflictus tuus, quantum proeliis debebatur ambobus. Probasti animum constantissimi ducis (*b*) minus tibi consulendo quam ceteris. Tutior aput te fuit tuus, quam noster inimicus (*c*). Non uno igitur beneficio Gallias obligasti quibus pariter a te utrumque delatum est, et sui periculi cura et tui neglegentia (1).

XII. Quid ipsas contiones tuas et humanis sensibus celsiora retexo conloquia ? Huc, inquis (*d*), fidissimi commilitones adversum truces populos et Rheni feroces indegenas vexilla conferte : hic communis hostis (*e*) est, ille privatus ; prima victoriae publicae, secunda vindictae meae causa est (2) : alio bello petitur nostra dignitas, hoc vestra possessio. Quid plura ? contra te suadendo vicisti : tantumque valuit auctoritas tua, ut dissimularetur iniuria. Putasses

(*a*) Cod. *hi ostentinam.* (*b*) Cod. *duces.* (*c*) Cod. *inimicos* vetere item orthographia. (*d*) Cod. *inquid.* (*e*) Cod. *hostes.*

(1) Galliae nobiles urbes legationibus missis Valentinianum, quominus in Orientem adversus Procopium pergeret, exoraverunt: quod si fecisset, Gallia Germanorum incursibus patuisset. Am. xxvi. 5.

(2) Valentinianus (inquit Ammianus loc. cit.) „replicabat aliquoties, hostem suum Fratrisque solius esse Procopium; Alamannos vero totius orbis romani: statuitque nusquam interim extra confinia moveri Gallorum."

praeceptum tuum parvi habitum, siquis te vindicasset invitum. Quisquam ne neglectum sui postulat, et devotionem putat si se nemo defendat? En animus maior imperio, sub quo maiestas neglegitur (*a*), et eruptio vindicatur.

XIII. Quid quod vis ista naturae est, ut ea sint unicuique ad sensum doloris prima quae propria? nec quisquam, se ipso iudice, impune laedatur? Tu in casibus tuis clemens, severus in publicis, turpe existimas Principi motus odii habere privati. Merito ergo a nobis amplius amaris, quia pro te minus irasceris. Nescis uti regia manu contra domesticas simultates. Si erubescis tuas iniurias ultum ire, audi, Imperator, quod te acuat: nostri inimici sunt qui rebellant.

XIV. Sed illius Latronis iustus occasus venerandi Fratris tui laudibus cum ceteris Orientis adoreis reservetur. Unum tamen hoc praelibasse sufficiet: cum diu anceps bellum fuerit, sic victoriae moderatus est, quasi contra se nemo pugnarit (1).

XV. O mira inter vos similitudo pietatis! Tu nescis civile certamen adripere, ille non potest vindicare. Quamquam illa dissimulatio tua non caret honore Germani: satis idoneus tibi ad vincendum visus est, cui auxilium non tulisti: in magna fiducia minor cura est. Merito illi captivus Rebellis

(*a*) Cod. neglegetur.

(1) Valentem clementer victoria usum aiunt oratores Symmachus, et Themistius Orat. VII. nec non Libanius in vita propria Edit. Morell. T. 2. Orat. I. p. 55-56. Sed contradicunt aperte Historici Ammianus XXVI 9-10. Zosimus IV.

in deditionem datus est, merito Usurpator tanti nominis oblatus ad poenam (1). Consilio quippe tui numinis (*a*) factum est, ut imperio iudicaretur indignissimus, qui ne hoc quidem meruit, ut ei videreris infensus.

XVI. Inter has belli artes externosque procinctus, et semper de hostibus novis novas (*b*· laureas, civilium rerum nulla cessatio (2). Possum dicere fugato ambitu virtuti redditas dignitates: nec iam ad honorum infulas opibus viam patere, sed moribus (3). Castrorum curiaeque parem nunc esse fortunam, cum videas praetorianas cohortes parere nobilibus, et ante emeritos (*c*) duces urbana insignia gestare lictores. Togas paludamentis saepe mutamus, armatis trabeas frequenter in*duimus humeris* . . . . . .

. . . . . .

Reliqua desiderantur.

(*a*) Cod. *nominis*. (*b*) Cod. *novas* bis: quod vel frustra geminatum fuit, vel certe corruptum. (*c*) Cod. *emeritus*.

---

(1) Procopius a suis proditus et Valenti oblatus capite truncatus est Am. loc. cit.

(2) Videtur Symmachus perorare: sic enim fere concludit et alteram Laudationem.

(3) Ab Ammiano xxx. 9. dicitur Valentinianus scrupulosus in deferendis potestatibus celsis: nec, imperante eo, provinciam a nummulario rectam, aut administrationem venumdatam.

LAVDVM POSTERIORUM
IN VALENTINIANUM
SENIOREM AVGVSTUM

ARGVMENTVM

CELEBRAT Orator in primis tertii consulatus honorem a Valentiniano Augusto initum. Pergit deinde ad bellica eiusdem Augusti gesta, cuius auspicio Rhenum multis munimentis coronatum et navali ponte iunctum, Nigrum a castris romanis submotum, portumque fluvatilem effectum ait: barbaros vero populos alios proeliis fusos, alios pace et foederibus conciliatos. Denique etiam eloquentiam foro redditam ab Augusto gratulatur: tum quod Gratianum puerum imperii socium sibi Valentinianus adsciverit, id ab Oratore ingeniose et luculenter ornatur.

in deditionem datus est, merito Usurpator tanti nominis oblatus ad poenam (1). Consilio quippe tui nūminis (*a*) factum est, ut imperiō iudicaretur indignissimus, qui ne hoc quidem meruit, ut ei videreris infensus.

XVI. Inter has belli artes externosque procinctus, et semper de hostibus novis novas (*b*) laureas, civilium rerum nulla cessatio (2). Possum dicere fugato ambitu virtuti redditas dignitates: nec iam ad honorum infulas opibus viam patere, sed moribus (3). Castrorum curiaeque parem nunc esse fortunam, cum videas praetorianas cohortes parere nobilibus, et ante emeritos (*c*) duces urbana insignia gestare lictores. Togas paludamentis saepe mutamus, armatis trabeas frequenter in*duimus humeris* . . . . . .

. . . . . .

Reliqua desiderantur.

(*a*) Cod. *nominis*. (*b*) Cod. *novas* bis: quod vel frustra geminatum fuit, vel certe corruptum. (*c*) Cod. *emeritus*.

(1) Procopius a suis proditus et Valenti oblatus capite truncatus est Am. loc. cit.

(2) Videtur Symmachus perorare: sic enim fere concludit et alteram Laudationem.

(3) Ab Ammiano xxx. 9. dicitur Valentinianus scrupulosus in deferendis potestatibus celsis: nec, imperante eo, provinciam a nummulario rectam, aut administrationem venumdatam.

LAVDVM POSTERIORUM

IN VALENTINIANUM SENIOREM AVGVSTUM

ARGVMENTVM

Celebrat Orator in primis tertii consulatus honorem a Valentiniano Augusto initum. Pergit deinde ad bellica eiusdem Augusti gesta, cuius auspicio Rhenum multis munimentis coronatum et navali ponte iunctum, Nigrum a castris romanis submotum, portumque fluvatilem effectum ait: barbaros vero populos alios proeliis fusos, alios pace et foederibus conciliatos. Denique etiam eloquentiam foro redditam ab Augusto gratulatur: tum quod Gratianum puerum in regii socium sibi Valentinianus adsciverit, id ab Oratore ingeniose et luculenter ornatur.

·Q· AVRELII SVMMACHI ·V·C·

LAVDES

IN VALENTINIANVM SENIOREM AVGVSTVM II·

. . . . I. solvitur pro labore. Fastidium te forsitan caperet (*a*) iterati praemii et saepe repetendi, nisi nobis consuleres ne videamur ingrati. Honor tibi summus in viribus est, honor plenus in moribus (1). Tuas veras secures non lictorum umeri (*b*) sed cervices gentium ferunt. Reges decreta custodiunt. Castella pro fascibus eriguntur. Tu inter obsides victoris iure disceptans: nam iubens ire quos reddis, et redire quos suscipis. Ambiat licet sacros umeros gemmarum cohaerentium velamen opulentum (*c*), et trabeam consularem discolora serta praetexant; ille tamen ornatus insignior est quem Rhenus meruit, quem limes accepit (2). Beneficia tua devotione mulcere reipublicae (3). Quae sumis annua sunt, quae condis aeterna.

(*a*) Codex *teaperet*. (*b*) Ita Cod. sine adspirata quod vidimus non semel etiam in Frontone. (*c*) Cod. *oputulentum*, tum emendatum *opitulentum*: nos damus *opulentum*.

---

(1) Gloriosum Valentiniani moribus dat testimonium Ammianus xxx. 9. his verbis: „Omnii pudicitiae cultu domi castus et foris, „nullo contagio conscientiae violatus obscenae, nihil incestum: „hancque ob causam tamquam retinaculis petulantiam frenarat „aulae regalis.“ Eumdem ibidem dicit corpore lacertoso et valido.

(2) Valentinianus dicitur ab Ammiano loc. cit. oppidorum et limitum conditor tempestivus. Tum xxix. 6. studio muniendorum limitum flagrans.

(3) Nempe sententia videtur: *Reipublicae est tua beneficia devotione mulcere.*

II. Nolumus, invicte Moderator, tantis negotiis parem non esse mercedem. Idem tibi praemium plerumque decernitur, cum a te diversa praestentur. Si non congruit meritis quod solutum est, honor vincitur non voluntas. Nam quid tibi adicit consulatus (a), cum felices (b) annos imperii tui de aetatibus novarum urbium calculemus (1)? Aliorum tempora fastis numerata sunt, vestra victoriis. Hoc unum tamen rite curavimus, ut in oppidis nuper erectis primum discerent consulem conditorem.

III. Inauguremtur (c) inclutis triumfalia castra nominibus (2). Fuit evidens causa, qua fasces sumere tertio cogereris; etenim ne magistratus romanos proxime adiuncta terra respueret, ab eo sumptum est principium, qui timetur (3). Nihil ante prioribus (d) gestis, Auguste, decerpimus. Si recentia sola repetamus, stupeo. Non minus illa sunt quae comperi, sed haec magis diligo quae probavi. Adque (e) utinam modicum ingenii mei saltem notâ conmendem (f)! Adempta mihi est honesta defensio: quae ipse non videram, venia majore laudabam. Quisquis arcana naturae scrutari postulat, te sequatur. Non fluminum

(a) Cod. *consolatus*. (b) Cod. *filices*. (c) Ita Cod. cum *m* pro *n*. (d) Ita Cod. *ante prioribus*. (e) Ita Cod. *adque*. (f) Ita prorsus se habet locus in Codice.

(1) Turres seu castella in limite imperii quotannis condi iubet Valentinianus lege 13. tit. 1. lib. xv. Cod. Theod.

(2) Faciunt fortasse ad hunc locum ea quae dicit Interpres a me editus ad Orationem Tullii *pro Scauro* (Editionis meae t. 6.) de more apud Antiquos etiam ex nominibus, praesertim belli tempore, auspicia sumendi. Videlicet utriusque Augusti Valentiniani et Valentis nomina commoda erant ad omen.

(3) Ammianus xxx. 8. ait. „Ideo Valentinianus merito timebatur, quod et exercitus auxit valido supplemento, et utrobique „Rhenum celsioribus castris munivit atque castellis."

meatibus, non obiectu montium, non itinerum errore tardabitur. Omnia adversum barbaros patent, quae sunt munita pro nobis. Scit bicornis iste vicinus succunbendum (*a*) esse rostratis, ne ei necesse sit viam praebere vestigiis. Cui possibile est fluenta contegere (*b*), ludus est navigare. Nec arduis locorum obicibus impedimur. Testis est haec ipsa ripa barbariae, cui altitudo nomen imposuit (1), imis summa cessisse, ascendentem fugere nuper exercitum, qui occurrere per plana potuerunt. Et tu quidem bello vincere maluisses; sed gloriosius factum est, ut ferox natio videret Alamannia . . . . . .

IV. Nec op . . . civitatibus obsidentur. Verum est quod saepe n . . . credidi otium locis . . . haberi . . . qualem te, inhospita regio, nuper invenimus: Ignaras vetustatis arb(ores) . . regeis (*c*) domibus teneretis herb. . . . . indecoram probes . . . . tibi exprobro quod victa es tum . . . ciis . . mtus pingeris felicior Princi i meo . . unt quam repetunt . . haec quae . . . er adiunxit, conferantur int . . . patet illuc . . . ncet haec defensa quae capta sunt. Audite quae vera ads . . . gesta nescitis sponte . . tenda et novos conser . . . nis ad . . . credo . . . quae . . . graviora. Superat omnem fidem (prope modum qui contra huiusmodi praestat officium. O pulchra admodum pompa fortunae! Servitus misera quodam . . . ruebat. Prospexerant forte finitimi, ne quod sibi

(*a*) Ita Cod. cum *n* pro *m*. (*b*) Cod. *contengere*. (*c*) Ita Cod. pro *regiis* vel *reges*.

(1) Altaripa oppidum Nemetum et praesidium ad Rhenum prope Nigri (seu Nicri) confluentem. Hoc in oppido, anno certe ante hunc panegyricum recitatum, versabatur Valentinianus: ex eo enim emisit legem 4. tit. 31. lib. XI. Cod. Theod., cui legi ita subscriptum *Dat. XIII. Kal. Iul. Altaripa, Valentiniano Nobili Tuero et Victore Conss.*

relinqueretur, instaurare (*a*) victor optaret. Urebant consciam latrocinii nationem quondam romanae coloniae antiqua vestigia, et tituli sceleris proditores. Obsequio reddidit quod norat gladiis vindicandum. Quaeri . . . animus victoris apparuit receptae urbis reliquias transferentis. Ostendit enim se potuisse reparare quae licebat evehere. Familiare est magnis animis repudiare conpendia. Incaute positam civitatem probarat amissio (I) Ex . . . eam solvimus . . . eram conderemus antiquatas urb . . . runt . . . rpite nam . . . sare . . . neglegenter facta cor . . . condicionem venit ad . . . ra mittere fateretur se nostra tenuisse.

V. C(unc)ta Cotysiorum (quam vincis) glaebis . . . vena opulentus in(pert)it . . . in ve . . cet exempli . . eorum arma populo ter . . . ta est. Nec otiosos ospites (*b*) . . . us ambitum definitum aut . . . (extre)mitas conpulit breve spatium postulari; sed quo magis fieret turre conmercium. Didus circumcisi tergoris ausit dedecus emptionis; tibi succumbunt regna, non venеunt. Nec urbium tuarum fata trutinata sunt. Sic omnia ingrederis, quasi ad propria revertaris. Non ferro pellimur, non auro, aut aere fraudamur. Idem metus avaritiam cohercet hostis, qui conpescit audaciam. Sublata fiducia certaminis nullus locus est pactionis. Aestimet tibi terras (suas) barbarus, si audet obsistere. *Magnum* a te munus sumit Alamannia, *quod* nonnulla interim relinquis intacta.

(*a*) Cod. instauraret. (*b*) Ita Cod. sine adspiratione.

(I) Confer Ammianum XXVIII. 2. Fortasse enim innuit Symmachus munimentum, cuius constructionem trans Rhenum a Valentiniano imperatam, barbari, caesis romanis militibus, impediverunt.

VI. Invideant novis moenibus ceterae civitates, quas manus designavere privatae: siquae sunt cognitionis (*a*) principa*lis*, livore aemulo mordeantur. Habent *condi*tores inclutos; numquid artificis *ipsos*? Interfui (1), Auguste venerabilis, *cum positis* armis fundamenta dcscri*beres et* felicem dexteram fabrilibus (laboribus) *occu*pares. Hinc ego oppidis tuis perennem promitto for*tunam*. *Quae* Deo proximus auspicatur, aeterna sunt. Hactenus Syracusani Archimedis stetit gloria; docuit namque exitus nihil valuisse pro civibus conmenta prudentis (2). Qui nequivit clausa protegere, quando potuisset aperta munire? Peritius urbes construunt qui tuentur. Sed quid (*b*) prius mirer, ignoro. Ceteris (*c*) ab usu (*d*) fabricationis te solum scisse quid conderes? An sub te uno magistro omnis ilico qui aderant institutos? Nullus inde abiit in . . . prudens praetereo quod aliis . . . curantibus . . . Iis aut imbrium ing*entium taed*ia pertulisti. Quanto tibi (lubet) . . . semper otio vindicata solos opi . . bus vexillis adduxit exercitum et ore . . . Dedalus (*e*) grassatorem Cecropiae (3) nobili (cavea) inclusit. Quid expectavit Alamannia . . . m totus exercitus et mancipare no . . . et claudere?

(*a*) Ita Cod. *cognitionis*. (*b*) Cod. *quit* (*c*) Ita Cod. *ceteris*, nisi mavis *ceteros*. (*d*) Nisi mavis legere *abusu*. (*e*) Ita Cod. sine diphthongo.

(1) Symmachum secutum esse castra tyronem diximus in Argumento prioris Laudationis. Heic autem ipse ait se interfuisse, quum Valentinianus oppida, in limite nimirum Rheni, construeret.

(2) De machinis quibus Archimedes diu adversus Marcellum Syracusas defendit vide Polybium VIII. et Livium XXIV. 34.

(3) Catullus in Carmine LXIII. v. 78-79. ait:

Electos iuvenes simul et decus innuptarum
Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro.

VII. In quod periculum . . . prolapsus est? Formam cognitio . . . nec describere audeo nec tacere . . . innos fidei quae suadet (*a*) audacia . . . naturae munus occur . . . oli tribunal . . . duorum fluminum . . . gnara dedecus . . . manus geminas aggerum institutiones mole vallavit (1). Suceedit scaena murorum tantum ex ea parte declivis, qua margines turrium fluenta perstringunt. Nam bracchiis (*b*) utrinque Rhenus urgetur, ut in varios usus tutum praebeat commeatum. Ipsa illa, quae propugnaculis ambiuntur, opere suo decenter ornata sunt. Ita crebris hiatibus destricta coniunctio pandit exitum glandestinis (*c*) iactibus sagittarum. Stat mediae arcis aurata sublimitas, et tecto comitur pro tropeo: cui perardui et in prona declivis (*d*) levis plumbi lorica subtexitur. Quem tibi, Auguste, animum cum haec conderes fuisse credamus?, quasi sollicitus munita fecisti, quasi securus ornasti

VIII. Prodidit vetus fabula, Gigantum manum quondam montanas turris intulisse sideribus (2). Talia forte temptavit: neque enim terregenas licet iuvenes Peliona adque Ossam convexisse credibile est. Dum solitis maiora conantur, infirma moliti sunt. Sed fama auxit invidiam, ut fragilitas operis neglegentius conlocati, simulatà Numinum conspiratione, culpa carerct incuriae. Aut si rerum talium

(*a*) Cod. *suadit*. (*b*) Ita Cod. cum duplici *c* ut in aliis antiquis Codd. (*c*) Ita Cod cum *g*. (*d*) Cod. *declives*.

(1) Loquitur Orator, ut puto, de illo munimento celso et tuto, quod a Valentiniano prope Nigrum fluvium conditum narrat Ammianus XXVIII, 2.

(2) Obiter moneo, Themistium in Oratione XIII. quae est de pulchritudine Gratiani (Edit. Hard. p. 176-177.) commemorare puguam Gigantum aerea imagine expressam ante curiam Constantinopolitanam.

fides constat, habes testimonium grande meritorum, cum tanto caeli favore ista perfecta sunt, quanto illa odio corruerunt. Obsedetur oculis subiecta barbaria, et intellegit sibi libertatem pro parte sublatam, cui non licet habere secretum (1). Non ego montium speculas, aut decisa Aegyptiis rupibus procera miracula, vel pyramidum vertices angulosos, fastigiis celsae urbis aequaverim. Regis (*a*) ipsos siquis interroget, laudabunt mehercule quod institui noluissent. Ipse in hostibus depraehendi (*b*) ambigua signa formidinis et stuporis. Ita conspicuam moenium dignitatem vario interpretantur (*c*) adfectu: ut adhuc diu iudicare non possint, utrum eam mirari magis debeant an vereri.

IX. Dixi, Auguste venerabilis, negotiis tuis auxilio fuisse Caelestis. Facilis adsertio est, cum Rheno teste nitimur: qui alpinae nivis defluo liquore cumulatus, cum ripae utriusque confinia cogeretur excedere, maluit ad Victoris iura transire: aversatus est solum barbarum, totumque Principi agmen exposuit, more migrantium perfugarum. Non fuit ille, si credis, hostiles (*d*) excursus: lento per aperta processu venit similis supplicanti. Deditionem vidimus fluentorum, Nili eruptionibus proximam, quibus arens Canopus (*e*) et Memfitica glaeba pinguescit. Et ille (2) ut obsequatur egreditur; cessit alius (3) (*f*)

(*a*) Ita Cod. pro *reges*. (*b*) Ita Cod. cum diphthongo. (*c*) Cod. *interpraetantur*. (*d*) Ita Cod. pro *hostilis*. (*e*) Cod. *Caponus*. (*f*) Cod. *aliut*, nempe pro *aliud*. Mihi videbatur scribendum *alius*.

(1) Ammianus XXIX. 4. ait.: „E speculis, siquis hostium se „commovisset, desuper visus obruebatur".

(2) Nempe Rhenus.

(3) Nempe Niger fluvius. Sic autem rem narrat Ammianus XXVIII. 2. „Gum reputaret Valentinianus munimentum celsum et

quo magis hoc amice fieri crederemus. Quod Nigrum fluvium quasi quoddam pignus accepimus, iam minus mirum est quod tibi regum liberi pro foederibus offeruntur. Nec Rhenus, ut ita dixerim, romana pace gauderet, nisi amnem convenam, velut obsedem, tradidisset.

X Ventilemus prisca monumenta, scrutemur annales: invenies vetustatem paene ignaram fluminum quae tenetis. Ipsi illi vates exoticis nominibus licenter ornati, cum ad indicum Gangen et Borysthenem scythicum carmen extenderint, Nigrum parem maximis ignoratione siluerunt (1). Nunc primum victoriis tuis externus fluvius publicatur. Gaudeat servitute, captivus innotuit. Elementis quodammodo ditatam cerno rempublicam, cui amnes incogniti mancipantur, longinqua terra coniungitur. Dum orbis terminos quaeris, gentium sustulisti. Parum quiddam naturae superest, quod adhuc Romanus inquirat. Relabi credis imperium, nisi semper accesserit.

XI. Quid si impetus tuos institutio moenium non teneret? Nescis transire deserta: diligentiam iactantiae praetulisti. Nam celeritas, famae commoda est;

„ tutum, quod ipse a primis fundarat auspiciis, praeterlabente „ Nicro fluvio, paullatim subverti posse undarum pulsu immani, „ meatum ipsum aliorsum vertere cogitavit: et quaesitis artifici„ bus peritis aquariae rei, copiosaque militis manu arduum est „ opus adgressus. Per multos enim dies compaginatae formae e „ roboribus coniectaeque in alveum, fixis refixisque aliquotiens „ prope ingentibus stilis, fluctibus erectis confundebantur, avul„ saeque vi gurgitis interrumpebantur. Vicit tamen imperatoris „ vehementior cura, et morigeri militis labor, mento tenus dum „ operaretur saepe demersi: tandemque non sine quorumdam „ discrimine castra praesidiaria inquietudine urgentis amnis ex„ empta, nunc valida sunt ".

(1) Nigri tamen meminere proximi Symmacho Scriptores Vopiscus in *Probo* (Edit. Paris. 1603. p. 351. C. seu cap. 13.), Eumenius *Panegyrico Constantini* cap. 13. Ausonius in *Mosella* v. 423.

munitio firmitati. Quererer (*a*), Consul invicte, nec-dum tibi parere omnia, nisi ea, quae adiuncta sunt, scirem facta meliora.

XII. Consulto multa praetereo, ne in poeticos flatus rerum ingentium cothurnus (*b*) erumpat. Unum e pluribus trita insinuatione contingam. Rhenum, numquam antehac temere navigatum, tumentibus aquis itinera tuta portasse. Ita in morem nexa navigia constrato desuper solo riparum extima (*c*) momorderunt (1). Unius diei negotio pendentis machinae ordo convaluit. Ludo iocoque certatum est ex qua parte velocius in amnem medium contextio perveniret. Eat nunc troiani carminis Auctor inlustris, et pro clade popularium Xanthum fingat iratum (2): armatas cadaveribus undas Scriptor decorus educat. Nescivit flumina posse frenari. Tantumne valuit rivus Iliacus, ut in auxilium Vulcani flamma peteretur? Profundus didicit, quid parvus evaserit? Defensio ipsa Caelestium tuo operi non meretur aequari. Fluvium incendisse vindicta est, calcasse victoria.

XIII. Ut video, aeterne Defensor, conscientia tua maior est consulatu. Habes, quod tibi alter praestare non possit, animum praemio certiorem. Nec ideo putes ingratam esse rempublicam: hoc est in ornamentis civilibus maximum, quod tuis meritis fatemur augustum. Sat est ad remunerationem beneficii,

(*a*) Cod. *quaererer*. (*b*) Cod. *Coturnus*. (*c*) Cod. *existima*.

(1) Rhenum navibus a Valentiniano iunctum narrat Ammianus XXIX. 4. si tamen tempora congruunt. Confer eumdem etiam XXVII. 10.

(2) Celeberrima haec exstat narratio apud Homerum Iliad. XXI. 212-385. Xanthum videlicet fluvium iratum Achilli qui sibi Troianorum cadaveribus aquas implesset, impetu facto eumdem obruisse. Periisset autem Achilles, nisi Iuno Vulcanum immisisset, qui exusto fluvio Heroa expedivit.

ut cum digna rependi nequeunt, vel summa soi-
vantur . . . . . .
. . . . . XIV. tenere secreta. Itaque Crassus percontanti filio quid noctis moveri castra iussisset; vereris, inquit (*a*), ne tuas aures forte non penetret occentatio bucinarum? Nobis satis est curare praesentia, futuros exitus tecum fortuna disponat. Num ambiguum est semper barbaros suspicari quae saepe perpessi sunt? Sed inexplorata veritas magis anxios effecit, quam paratos. Sciunt quid cavere altitudo Principis utrumque providit, ut et illorum circumspectio falleretur qui numquam mente securi sunt, et nostrorum animus integer perveniret (*b*), qui ante solliciti non fuerunt.

XV. Quid ego in te peritiam bellicae rei (1)? quid usum ducendi agminis? quid locorum notitiam, temporum demensiones, laborem sine pernicie, curam sine merore (*c*) conlaudem? Vidi fidissimos (*d*) comitum tuorum solito laetiores, cum ad destinata (*e*) praemissi, quae videbant prae ceteris se tantum meruisse cognoscere, gauderent (*f*) cum omnibus etiam ante nescisse. Praestitum sibi utrumque dicebant, cum eos iudicio elegeres et auspiciis adiuvares.

XVI. Nec dubitabant Principem protinus adfuturum, qui inter divisas cohortes diversasque legiones et illorum coeptis inprovisus interfuit, et nobis praestitit quod resedit. Ita nulla pars questa (*g*) est vel

(*a*) Cod. *inquid.* (*b*) Ita Cod. *perveniret.* (*c*) Ita Cod. *merore* sine diphthongo. (*d*) Codex primum *fiducissimos*, tum emendatum *fidissimos.* (*e*) Cod. *distinata.* (*f*) Cod. *cognoscere gaucere gauderent.* (*g*) Cod. *quaesta*

(1) Militares Valentiniani virtutes saepe commemorat Ammianus, et praesertim xxx. 9.

cito abisse ductorem vel sero venisse. Divina consilia post terminum patent. Intellegimus te ideo praemisisse nonnullos, ne esset tarda victoria; ideo plerosque tenuisse, ne esset multitudo suspecta. Ante Alamanniam mancipasti, quam interiora quaereres. Vides nihil esse prolixum magna curantibus: nec remanentem relinquis (*a*), nec a praecedente desereris Ignosco iam desidiae barbarorum. Quid iuvat quaerere ubi potissimum degas, cum ubique semper appareas?

XVII. Cedo mihi, Imperator, belli Iliensis historiam: probabo Graeciam parva mentitam nec magnitudini servisse nec fidei. Aiunt Heroas ad Troiam classe delatos ignoti litoris timuisse contactum, donec formidata responsa vel strenuus temeritate iniret (1), vel fraude versutus eluderet. Nolo dolos, nolo commenta. In exercitu Principis mei certatum est quis primus exiret: necdum extrema riparum navalia rostra pulsaverant, et iam miles impiger desilibat. Sub tali Duce tuta devotio est: magis unusquisque curavit nequis anteiret, quam nequis occurreret.

XVIII. Plus videris mihi egisse (*b*), quam cuncti, qui fortunam singulis praestitisti. Non harenis immersa haesere vestigia, nec tardior nisus per vada (*c*) cunctatus est. Mitiora omnia visa sunt quam fuerunt: Rhenus placidus cum aestuaret, terra stabilis cum dehisceret, ripa planior cum tumeret.

(*a*) Cod. *relinquens*, dein factum *relinquee*. (*b*) Cod. *egesse*. (*c*) Cod. videtur habere *udave*.

(1) Nempe Protesilaus, qui primus quum e navibus in Troianum litus exscendisset, ad Hectore occisus est. Vide Ovidium *Metamorph.* XII. 67. *Heroid.* XIII. 95.

XIX. His virtutis excursibus non obreptioni via quaeritur, nec repentinae caedi insidiarum. Haud placet ferire praeventos (*a*). Exaturat animum gloriosum fortunata velocitas. *Sinis* abire cum liberis: et quo magis cognoscerent bella exigi, patiebaris et a barbaris arma transferri. Nemo vilibus culminibus (*b*) contecta gurgustia internecivo igne populatus est: nec indormientes lectulis feras matres antelucanus raptor extraxit. Vix desudata in diem crapula et refrigeratis cubilibus fugam veniae miscuerunt. Ut dammis pernicibus campus aperitur, ut agmina ignava cervorum latibulis emota silvestribus in plana coguntur; ita gratius visum est discurrentem barbarum spectare quam caedere (*c*). Triumphi (*d*) speciem vicit inpunitas. Si bene aestimo rigidum nationis ingenium, vitam credit infamem, cui contemptus ignoverit. Numquam paeniteat pepercisse metuentibus. Laus certaminum fortuita est, certa clementiae. Qui odium hostile non meruit, par esse desivit. Alterum necesse est de miserabili populo; suscipimur, si adficitur: indulgentia tua, mihi crede, punitus est: si gratulatur, obnoxius est.

XX. Dicam quod nulla monumenta testantur: tibi incola vivit Alamanniae: quos ferro subtrahis, addis imperio. Sat est quod mores gentium parcendo mutasti. Quid illis remansit inmane, quorum salus mancipata est beneficiis tuis, et terra castellis? Tute interim liberi sunt, sed iam pudore captivi. An ad longinqua diffugient, quos non vexilla tantum tua, verum etiam nova oppida persequntur (*e*)?

(*a*) Cod. *Appacit ferire praeventus.* Quare liberum cuique esto locum pro libito interpretari. (*b*) Cod. *culminis.* (*c*) Cod. *cedere.* (*d*) Cod. *triumphis* et nota hoc loco adspiratam. (*e* Ita Cod. *persequntur.*

Exclusit cultus indigenas (*a*), et quasi iam vacantibus mediis ulterior accola romanum foedus efflagitat. Non est, ut auguror, otiosum, quod Burgundionum crebra legatio concordiam postulavit (1). Aut arma Principis sentiuntur, aut iam celsa eminus castrorum tecta rutilarunt. Optant cohaerere victoribus prius pace, quam limite. Si ulla tibi in otio esset aetas, preces (*b*) forsitan distulissent. Quidquid interiacet ornando iungetis. Accessu, ore rogans tota consumitur. Ubi illi (*c*) sunt qui dudum Germaniae civitates obsidio*ne* . . . . . .

. . . . . .

. . . . XXI. *Ab* ortu in oceani ostia riparum margines operum corona praetexit (2). Quis credat hoc quoque esse curatum, ne portibus indigeret? Nam qua regio Nemetensis extenditur, recessum fluminis murorum ambitus vindicavit, parvo aditu nec satis libero, ut stationis exitus propugnaculis, desuper protegatur. Habent sua quodammodo castra rostratae, et intro (*d*) conclave Rheni regia classis armatur. Fallit eminus intuentis theatrum (*e*) consaeptum, qui cum videant per summa (*f*) discurri, per ima nesciunt navigari.

XXII. Supererant, Auguste, plura quae dicerem: sed inter tot scriptores rerum tuarum, nolo ceteris

(*a*) Nota *indigenas*, quum alibi viderimus *indegenas*. (*b*) Cod. *praeces*. (*c*) Cod. *illis*. (*d*) Ita Cod. *intro* pro *intra*. (*e* Cod. *theatra* (*f*) Cod. *summam*.

(1) Burgundiones (seu Burgundios) Valentinianus excitavit in Alamannos Romanorum hostes perpetuos, spondens se illis auxilio futurum. Et Burgundiones quidem fide habita foedus cum Romanis inierunt, sed Valentinianus pactis non stetit. Amm. XXVIII. 5.

(2) „Valentinianus (inquit Ammianus XXVIII. 2.) Rhenem omnem „a Raetiarum exordio adusque fretalem oceanum magnis molibus „communiebat, castra extollens altius et castella per habiles locos „et opportunos, qua Galliarum extenditur longitudo: nonnumquam „etiam ultra flumen aedificiis positis subradens barbaros fines „.

universa decerpere. Debent tibi ingenia omnium quod locuntur (*a*). Sonet apud te libertas forensis eloquii, quam dudum exulem tribunalibus reddidisti. Ruri emeritus torpebat orator (1): quibus facundiam natura dederat, officium vis negabat. Nusquam maius silentium, quam in sacrariis litterarum. Idem varias aetatis tacendi morbus urguebat; cum incipientium studia brevis finis artaret, peritiam veterum desuetudo longa corrumperet. Exitum litium regebat eventus. Quid enim de auctore (*b*) praesumeres (*c*), in quo haec tantum spes erat, quod cum peiore certabat? Nec dubitabamus eum plus in negotiis prosequendis habere prudentiae, qui soleret consilium a desinentibus postulare. Haec alieni temporis vulnera in Alamannicis contenplantur excubiis. Cum alligares manus hostium, solvisti vincla linguarum.

XXIII. Congruebat hoc gloriae tuae, congruebat vigiliis curisque sollertibus, ut campi pariter ac fori laude fruereris. Nullae artis silent, nulla friget industria: vacant ora legibus, arma limitibus. Par fuit ut eloquentiae usum redderes, cum iam totiens scribenda gessisses. Silentium magnis rebus inimicum est. Quid est gloria, si tacetur? Habes tot testimonia, quot (*d*) ingenia liberasti. Invenisti, Principum maxime, genus aliut laurearum. Dum orbis (*e*) secreta rimaris, dum in medulliis (*f*) barbarorum non tentoria (*g*) sed tecta constituis, triumfum pacis egisti.

(*a*) Ita Cod. *locuntur*. (*b*) Ita Cod *auctore*. (*c*) Cod. *praesumeris*. (*d*) Cod. *quod*. (*e*) Cod. *urbes*. (*f*) Ita Cod. *medulliis*. (*g*) Cod. *tantoria*.

(1) Rure quidem se degere ait saepe Symmachus orator in Epistolis.

XXIV. Canant alii quae supersunt: ego testis fungor officio. Ibo per urbes, ibo per populos iactantior victore laudato. Dicam senatui plebique romanae, fasces in provincias novas mittite, trans Rhenum iudices praeparate. De te autem, Gratiane venerabilis, narrabo grandia, sed spondebo maiora (1). Sciet ·R·P· geminis se custodibus esse munitam, sed quasi uni esse munificam: sub communi stipendio duos Principes militare: plures necessitates (*a*) laborum esse quam sumptuum. Felicis (*b*) saeculi ista commoditas est, obsequia utrique iuncta praebere, et beneficia divisa percipere. Moderatum est quod penditur (2), quia simul sumitis; amplissimum quod geritur, quia certatim ambo praestatis (*c*).

XXV. Quanto parcior vestri numinis cultus est quam Deorum? Illis singula templa fundantur, et sua cuique locantur altaria. Inde, ut arbitror, maluerunt dispares ritus, ne in consortium cogerentur. Nulli cum altero fas est dicare pulvinar. Hunc frygius antistes placat (*d*), hunc pontifex. Illas castae matres (*e*) tuentur aras, has infulata virgo custodit. Sumpserunt nomina diversa tot flamines (*f*), ne possent Dis pluribus esse communes. Ipsas nobilium

(*a*) Cod. *necessitatis*. (*b*) Cod. *felices*. (*c*) Cod. *praestates*. (*d*) Cod. *Nunc frigius antistes plagat*. (*e*) Cod. *matris*. (*f*) Cod. *flaminis*.

(1) Undecimum scilicet agebat aetatis annum Gratianus in consulatu tertio parentis Valentiniani, a quo dictus erat Augustus tribus ante annis, nempe octennis.

(2) Hanc laudem aperte Valentiniano tribuit Ammianus xxx. 9. „In provinciales, inquit parcus, tributorum ubique molliens „sarcinas". Aliter tamen se gessit extremo sui imperii tempore Valentinianus, testibus eodem Ammiano xxx. 5. et Zosimo iv.

divisere gentes. Pinarios Hercules occupavit (1). Idea Mater legit hospites Scipiones (2). Veneriis (*a*) sacris famulata est domus Iulia (3). Orbem pene ipsum sumptus defecit, quia cultus inplevit. Vestri imperii iuncta frugalitas est, discreta magistratu (*b*). Nam quodammodo duos putamus esse qui regitis (*c*), cum duos sentiant qui resistunt (4).

Expliciunt Laudes posteriores
in Valentinianum Seniorem Augustum.

(*a*) Ita Cod. *Veneriis.* (*b*) Cod. *magis casu*, cui videbatur supponendum *magistratu.* (*c*) Cod. *nam quodammodo in vobis putamus esse qui regimur.*

---

(1) Potitiorum familiâ extinctâ, sacra Herculis penes Pinarios resedisse tradit Aurelius Victor de Orig. G. R. cap. 8. Vide de ea praerogativa Potitiorum et Pinariorum Livium I. 7. Dionys. H. c. I. 40. Tum Eckhelium Doctr. num. vet. Tom. 5. in *Gente Pinaria.*

(2) Quum Mater Idea (seu Idaea) Pessinunte Ostiam advecta esset, P. Scipio Cn. filius (eius qui in Hispania ceciderat) Romanorum optimus iudicatus, auctoritate publica ad Deam excipiendam electus est. Vide Livium XXIX. 11. et 14.

(3) Iulia quippe familia ad Venerem sui generis originem referebat.

(4) Nempe quum hostes nostri duos esse Imperatores romanos sentiant. Nam Valentinianus Gratianum, etsi puerum, in bellicis expeditionibus socium habebat. Am. XXVII. 10.

LAVDVM

IN GRATIANVM AVGVSTVM

ARGVMENTVM

CELEBRAT Symmachus Gratianum primum quidem quod plane puer voluntate exercitûs et patris sapientia Augustus creatus sit: id autem constat Gratiano octenni accidisse. Addit Orator exempla aliorum, qui pueri regnum adepti sunt. Innuit deinceps studia litterarum, quibus in primis Gratianus deditus erat. Rursus Gratianum illustrat Pompeii magni exemplo, qui adolescens iam gloriosissimus erat. Tum eidem Gratiano Sibyllina seu Virgiliana oracula per quamdam parodiam accommodat. Denique totum orbem Gratiano subiectum ivi vaticinans innuit. Dicit autem Ammianus XXVII. 6. post electum a Patre Gratianum „ consurrectum esse in „ laudes maioris Principis et novelli: maximeque pueri, „ quem oculorum flagrantior lux commendabat, vultus- „ que et reliqui corporis iucundissimus nitor, et egregia „ pectoris indoles". Ibi ergo fortasse Symmachus hanc laudationem dixit. Nam Symmachus quidem se versatum in exercitu Valentiniani dixit in eiusdem Laudatione altera (p. 18).

·Q· AVRELII SVMMACHI ·V·C·

LAVDES

IN GRATIANVM AVGVSTVM

. . . . I. sollemnibus copulare (1). Sed prima mihi devotionis causa peragenda est. Libens aurea sume munuscula, qui talia tempora praestitisti. Salve nobis saeculi spes peracta (*a*), et in gremio ·R·P· nutricis adolesce, laetitia praesentium, securitas posterorum. An ego vereor ne in adulescentem gratiosus existimer, cuius primum est stipendium principatus? Tuis certe auspiciis disci semper trium. . . . . .

. . . . . .

II. Te imperii Candidatum toga picta vestivit (2). Neque enim aliud expectare iam poteras qui a perfectis honoribus inchoabas. Vidimus in sellis curulibus novum lumen, clementiae auspices incruentas secures, virtutis omina in fascibus laureatis, maiestatis augurium (*b*) in aquilis Scipionum. Tunc primum forensis industria lege quondam silentii subiugata liberos oculos ad tuum tribunal erexit. Cum in amplissimo magistratu illustre quiddam et dulce

(*a*) Cod. *perata*. (*b*) Cod. *maiestatis aurium in aliquilis*.

(1) In qua pagina desinunt Laudes posteriores in Valentinianum, in eadem incipiunt Laudes in Gratianum, sed mutilae a principio quia fortasse Amanuensis litteris maioribus exordiri scriptum cogitabat. Eius generis lacunas saepe vidi in antiquis codicibus. Ceterum exiguam partem Laudationis exordientis deesse, ipsa, ut dixi, pagina docet.

(2) Loquitur Symmachus de primo Gratiani consulatu, quem gessit septennis anno Ch. CCCLXVI., nempe anno ante initum imperium.

resonantia decreta sancires (1), sensim intelleximus ad honesta officia facundiam posse remeare, quam videbamus in consule.

III. His ad imperium lectus auspiciis praerogativam consulis ad comitia purpurae detulisti. Errat quisquis ideo censet aetatem. Pro senibus puer dimicas (*a*), pro liberis nostris aequaevus insudas. Tu nempe es (*b*) quem paene intempestive putabamus electum?

IV. O militum sincera suffragia! Scit iudicare devotio. Fortunae publicae fuit, ut qui genuerat (*c*), parciora promitteret, et qui necdum noverant, felicius iudicarent. Quis umquam de indole pueri cum parente contenderet? et tamen fiducia non peccat exercitus. Sic electus es re probatus (*d*).

V. Quis mihi Zeuxydis coloriis (*e*) ceris haec comitia spectanda digereret? Siquis Appelleus imitator illud caeleste iudicium verisimili adfectu artis animaret, viserent posteri vix credenda miracula. Hinc Augustum, inde legiones, et inter hos medium regni impuberem Candidatum. Anceps diu utrumque certamen: et cunctis alacri fronte plaudentibus patrem sero cedentem (2): turmas supplices, cuneos

(*a*) Cod. *dimicans*. (*b*) Cod. *est*. (*c*) Cod. *tenuerat*. (*d*) Ita lego, non *reprobatus*. (*e*) Cod. videtur habere *coloribus*, Esset autem *color* adiectivâ formâ pro *coloratus*.

(1) Gratiani quamdam orationem celebrat Symmachus Epist. 13, lib. 1. Sed ea quidem fuit Augusti saltem nuper electi. Immo potius videtur illa, de qua in Epist. 2. lib. 10. quo tempore Gratianus patri iam extincto imperator successerat. Heic autem innuit Orator Scriptum Gratiani primum consulis, nempe nondum Augusti.

(2) Nempe videtur Valentinianus more gratiosorum hominum Gratiani pueri dignitatem rogatus comprobasse. Id confirmat etiam Zosimus IV. qui ait Valentinianum exoratum a Proceribus tandem adsumpsisse Gratianum. Ceterum Ammianus XXVII. 6. refert immo Valentiniani sermonem, quo is exercitum orat, ut Gratianum Augustum lubens veneretur.

anbientes : digna tabula saeculis, digna pictura temporibus, quibus magis utiles videmus eligi quam volentes.

VI. Decuit annis florentibus omnium favere iudicia : melius unumquemque officii usus exercet (*a*). Sic Antiocho ante robur aetatis Syria sponte sublacuit (1). Pelleum ducem praecox fortuna delegit. Ptolemaeo (*b*) inter prima rudimenta lactantis infantiae regnum Roma reparavit (2). Et mehercule tenacius rapit inperii disciplinas teneritudo primaeva. Virtus, cum cito inchoat, diutius perseverat. Nempe virentibus ramis artifex rusticandi alienum germen includit, ut novella praesegmina coagulo libri ubidius (*c*) inolescant. Audio in edomandis equis, equitis (*d*) inscios aptius essedis colla subiungere . . . . . .

. . . . VII. Tyrannos vinces officiis. Servetur tibi aliquod opus virtutis in posterum, cui nihil iam remansit ignotum. Quas habes laboris indutias, tropeis et

(*a*) Cod. *exercit.* (*b*) Cod. prima manu *Ptolemaeo*, tum scriptum *Ptolomaeo.* (*c*) Cod. videtur habere *ubidios.* (*d*) Cod. videtur habere *aequitait.*

(1) Intellige Antiochum v. seu Eupatorem, qui novem annos natus regnare coepit, sicuti Gratianus octennis. Vide Appianum *de Bell. Syr.* cap. 46.

(2) Mortuo Ptolemaeo IV. Philopatori successit filius Ptolemaeus V. Epiphanes quinquennis (seu quadrimus ut ait Hieronymus in Danielem Cap. XI. v. 14.) Puero Epiphani senatus romanus, petentibus Alexandrinis, tutorem misit M. Aemilium Lepidum, qui regnum administraret. Rem vide apud Valerium Max. lib. VI cap. VI. n. 2. Iustinum libro XXX. 3. Tacitum Annal. II. 67. Lis tamen apud Criticos exstitit, cuinam ex tot Ptolemaeis tutor Lepidus datus sit: quam quaestionem videsis apud Eckhelium Doctr. num. vet. Tom. 5. in *Gente Aemilia*, ubi et nummus Lepidi tutoris.

litteris occupatus (1)? otiosa cum bellicis negotia miscuisti. Agnosco in te non adumbrata vestigiis, sed expressa veterum signa virtutum. Nempe Fulvium Nobilem tam laude quam nomine inter aquilas cantusque lituorum praeceptor Ennius (2) frequentavit. Africanum illum terra marique victorem (3) lectionis particeps et laboris Panaetius non reliquit (*a*). Cum magno Alexandro mundanam paene militiam filosoforum (*b*) comitatus exegit (4). Iam credimus vetustati, cum in isdem tentoriis tuis volumina et arma tractentur. Nec deest quod pro condicione rerum temporumque percenseas. Historia oblectaris (*c*), in proeliis adhortatione (*d*), suasoriis actionibus in conloquiis, carminibus in triumphis.

VIII. Sentio me ad exempla Veterum tempestive esse dilapsum. Iure igitur ex annalium memoria Pompei usurpabo responsa. Is equestri censu equum de more traducens, cum forte interpellaretur voce

(*a*) Cod. *reliquid.* (*b*) Ita Cod. saepe *f.* pro *ph.* sed non semper, et quidem mox *triumphis.* (*c*) Cod. *oblectares.* (*d*) Cod. *in adortatione.*

(1) Valentinianus ipse pater apud Ammianum XXVII. 6. dicit Gratianum *humanitate et studijs disciplinarum sollertium peritum.* Symmachus Epist. 21. lib. 1. vocat *eruditissimum.* Fuit autem Gratianus alumnus Ausonii, a quo item in Gratiarum Actione appellatur *doctissimus.*

(2) Codex pro *Ennius* habet *Accius*, manifesto mendo. Nam primum ipse se refelleret Symmachus, qui in Epistola ad Ausonium 21. lib. 1. utitur hisce iisdem exemplis Ennii et Fulvii, Panaetii et Africani etc. Tum Ennium adiungit Fulvio Cicero *pro Archia* XI. et *Tuscul.* I. 2. Denique Accius a D. Hieronymo (in Chronico) natus dicitur Mancino et Serrano consulibus (Urbis 584.) nempe anno XIX. post Fulvii victorias.

(3) Intellige Africanum minorem, et confer Paterculum lib. 1. cap. XIII. 3.

(4) V. Ciceronem *pro Archia* X. His autem exemplis Ennii Panaetii et philosophorum sine dubio Symmachus etiam Ausonio Gratiani magistro oblique adulatur; quod quidem apertissime facit in Epistola 21 libri 1.

censoris, sub quo imperatore meruisset? Me ipso, inquit (*a*), principe militavi (1). Nolo explorare iactationem Ducis tanti fortasse mendacem. Dignius tamen sibi istam gloriam vindicaret qui coepit ea aetate ceteros regere, qua nondum posset ipse parere. Me siquis interroget, quando inclytus Gratianus dilectui nomen obtulerit; respondebo libere, quando imperatoris accepit.

IX. Si mihi nunc altius evagari poetico liceret eloquio, totum de novo saeculo Maronis excursum vati similis in tuum nomen excriberem. Dicerem de caelo redisse Iustitiam (2), et ultro uberes fetus iam gravidam spondere naturam. Nunc mihi in patentibus campis sponte seges matura flavesceret, in sentibus uva turgeret, de quernis frondibus rorantia mella sudarent. Quis haec sub te negaret esse credenda, cuius indoles (*b*) multa iam praestitit, et adhuc spes plura promittit? Et vere, si fas est praesagio futura conicere, iamdudum aureum saeculum currunt fusa (*c*) Parcarum. Nec poeticis utar indiciis. Ecce iam Rhenus non despicit imperia, sed intersecat castella romana: a nostris alpibus in nostrum exit oceanum. Ille libera hucusque *spatiatus aqua* repagulis pontium captivus urgetur. En noster bicornis cave aequalem te arbitrere Tiberino, quod ambo Principum monumenta gestetis (*d*): ille redimitus est, tu subactus.

(*a*) Cod. *inquid*. (*b*) Cod. *indolis*. (*c*) Ita Cod. *fusa*. (*d*) Cod. *gestites*.

(1) Idem narrat Plutarchus in *Pompeio* Edit. Londin. 1723 Tom. 3, pag. 442.

(2) Imitatur Orator quartam Virgilii Eclogam.

Non uno merito pons uterque censetur (1): victus accepit necessarium, victor aeternum. Pretiosior honori datus est, vilior servituti.

X. Queri (*a*) de paterna gloria Macedonum Rex solebat (2), quod subactis longe lateque provinciis, nihil ad victoriam virtuti reliquisset heredis (*b*). Absit a meo Iuvene ista querimonia. Laus omnis amborum est: filium te exhibes (*c*) reverentia, virtute collegam. Una est utriusque militia, et coniuncta felicitas. Tu gaudes magisterio patris, ille contubernio iunioris. Certa ratione naturae numquam invidet (3) qui cohaeret.

(*a*) Cod. *quaeri*. (*b*) Cod. *heredes*. (*c*) Cod. *exhibes*.

(1) De ponte, quo Valentinianus iunxit Rhenum, recole Laud. II. p. 22. Pons autem Tiberi impositus ille nimirum est, cuius exstat apud Gruterum p. CLX. 4. inscriptio haec.

FL. VALENTINIANVS. *etc.* TRIB. POT. VII. IMP. VI. CONS. II.
FL. VALENS. *etc.* TRIB. POT. VII. IMP. VI. CONS. II.
FL. GRATIANVS. *etc.* TRIB. POT. III. IMP. II. CONS. PRIMVM
PONTEM. FELICIS. NOMINIS. GRATIANI. IN. VSVM. SENATVS
AC. POPVLI. ROM. CONSTITVI. DEDICARIQVE. IVSSERVNT

Pons igitur, de quo loquitur Symmachus, dedicatus est anno Ch. 369. Atqui superius innuimus, hunc Panegyricum dictum esse fortasse apud Ambianos quum Gratianus Augustus inauguraretur anno 367. Ergo ut nobis ipsi constemus, nihil repugnare dicemus Symmachum loqui de ponte paulo ante quam dedicaretur. Potuit enim anno 367. ille pons Romae paene totus fuisse constructus, qui anno 369. dedicatus est. Sed plane hic Panegyricus dictus saltem est ante annum 371. in quo iterum consul fuit Gratianus. Orator enim de unico tantum loquitur Gratiani consulatu. Illud etiam noto, apud Ammianum quidem XXVII. 3. dici pontem conditum et dedicatum Romae a Symmacho Oratoris patre; sed locum Ammiani interpolatum videri.

(2) V. Plutarchum in *Alexandro* Edit. cit. T. 4. p. 10.

(3) Symmachus oratorie hoc dicit. At Zosimus IV. Valentinianum invidiae vitio flagravisse tradit.

XI. Quod si fortunam tuam, Gratiane venerabilis, quae prima in ducibus aestimatur (1), perpensa examinatione libremus, quid felicius Principe sub parentibus imperante? Te placido sinu cunctus orbis amplectitur. Cumque sit respublica Patri et Patruo tuo quadam specie distributa, tibi uni tamen cum utroque communis est (2). A cubilibus surgentis (*a*) aurorae ad metas solis occidui nihil cernis alienum. Inter cognatos siderum globos quantum alter (*b*) alterutro minor est (*c*), tantum singuli (*d*) ex utroque cumulatiores (*e*).

XII. Audio iampridem fatidicos obmurmurare gentium vates, hactenus nomen stetissé barbaricum: iam genitum esse, iam crescere cui necesse sit cum toto orbe servire. Incusant alii senectutem, servatamque in tempora captiva canitiem. Alios tenerae taedet aetatis, qui postquam sensum libertatis hauserunt, metu servitutis agitantur. Merito undique certatim supplices misere legatos: captivo similis est, qui primus currit ad pacem. Credo hostium responsis, credo praesagiis. Quantum gloriae consequeris olim, Patre incolumî, ducturus exercitum, qui quacumque duceris iam rogaris (*f*)?

Explicunt Laudes
in Gratianum Augustum.

(*a*) Cod. primum *urguentis*, tum factum *surguentis*. (*b*) Codex pro *alter* habet *adhuc*. (*c*) Cod. *minor. es*. (*d*) Cod. *singulis*. (*e*) Cod fortasse *cumulatiore*. (*f*) Cod. *rogares*.

(1) Imitatur Symmachus Ciceronem qui *pro Lege Manilia* XVI. Pompeium imperatorem ex hoc etiam commendat, quod ei quaedam singularis adiuncta esset fortuna.

(2) Reapse et Valentinianus Galata, Valentis unica virilis texús proles, qui trimulus consul fuit anno Ch. 369, puer paulo post obiit. Vide Socratem IV. 26. Theodoretum IV. 19.

LAVDVM

IN PATRES

ARGVMENTVM

Celebrat Symmachus hac Laudum parte superstite morem tunc vigentem creandi consules: eligebat nempe ut ait, senatus dignissimos, eosdemque Principum aequitas confirmabat. Huic autem mori opponit tum electiones sub libera republica quae ab infima turbulentaque plebe fiebant, tum nundinia consulatûs sub Caesaribus, qui plane abiectum fecerant hunc magistratum.

Videntur autem dictae hae Laudes quum nescio quis consulatum iniret. Orator quidem noster consul fuit anno Ch. CCCIXC., Theodosii imperantis XIII. Valentiniani Iunioris penultimo, Arcadii nono. De consulatu suo loquitur Orator Lib. 4. Epist. 12. et Lib. 9. Epist. 130.

·Q· AVRELII SVMMACHI ·V·C·

LAVDES IN PATRES

. . . . . I. *consulatus* evexit. Scilicet hoc uno placent (*a*) suffragio, quia omnibus displicebant. Genus quoddam erat novi ambitus non amari. Hanc inlecebram propositae spei mores publici sequebantur. Ita accidebat, ut boni, quibus adversa omnia erant, aut opprimerentur improborum insidiis, aut mutarentur exemplis.

II. Ad (*b*) nunc idem Principes nostri quod Proceres volunt. Unum corpus est reipublicae: adque (*c*) ideo maxime viget, quia capitis robusta sanitas valetudinem membrorum tuetur. Amor vester praerogativa est consulatus. Magistratum boni capiunt, quia non ab uno tantum, sed ab omnibus eliguntur. Sciunt enim Parentes generis humani diligentiora iudicia esse multorum, et de proximo melius spectari cuiusque mentem, et infucatum semper esse examen aequalium: quia par dignitas, nisi meritis adquiescat, aemulationi magis opportuna est quam favori. Ergo in eum locum venimus, ut iam de vestro studio ·P·C· de vestra adfectione possit intellegi quos dehinc consules ex hoc numero simus habituri. Quiquis bonus est, iam destinatus est: renuntiet ceteris artibus, quae spem plerumque frustrantur! vitam denique subeat consularem. Ad mores rediit honor quem saepius, ut de ambitu taceam, fata praestabant.

(*a*) Ita Cod. *placent*; mallem *placebant*. (*b*) Ita Cod. *ad*. (*c*) Ita Cod. *adque*.

III. Sit mihi fas ·P·C· in certamen praesentium vetustatem citare. Illa (1) tribus evocet libertinâ ac plebeiâ faece pollutas; nos (2) patricios favisores: classis (*a*) illa, nos principes. Tales collega vester suffragatores habuit, quales antiquitas candidatos. Intellegamus nostri saeculi bona: abest cera turpis, diribitio corrupta clientelarum cuneis, sitella venalis(*b*) (3). Inter Senatum et Principes comitia transiguntur: eligunt pares, confirmant superiores. Idem castris quod curiae placet. Quis hoc non putet orbis terrarum esse iudicium?

IV Si haec nimis obsoleta adque arida sunt, sequentem scrutemur aetatem. Fasces istos largiri dicerat prisca dominatio: et ne ad aliam munificentiam cogeretur, obtentu honoris tegebat aerarium. Aliis mos fuit fastidita diu onera praetextae privatorum umeris paulisper inponere (4). Renuntiavit his iniuriis consulatus: ipsae dignitates decus suum receperunt: res quae donum solebat esse, praemium est . . . . . .

Reliqua desiderantur.

(*a*) Ita Cod. pro *classes*. (*b*) Cod. *venales*.

---

(1) Nempe *vetustas*.

(2) Nempe *evocemus*.

(3) Ita de consulatu suo loquitur etiam Ausonius in *Gratiarum Actione*: „ Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo, non „ passus septa neque campum, non suffragia, non puncta, non „ loculos: qui non prensaverim manus: qui tribus non circumivi „ centurias non adulavi, iure vocatis classibus non intremui, „ nihil cum sequestre deposui, cum diribitore nihil pepigi ".

(4) Innuit morem quorumdam Caesarum, qui inito saepius consulatu, mox eumdem aliis, quos sibi sufficiebant, tradere solebant.

ORATIONIS PRO PATRE

ARGVMENTVM

AGIT gratias Senatui Symmachus pro Patre suo qui consul creatus fuerat. Laudes etiam Gratiani, qui iam parenti successerat, complectitur. Tum Maximini praefecti oppressam saevitiam commemorat, et novi imperii felicitatem concelebrat. Patrem Oratoris L. AvianiumSymmachum consulem fuisse constabat ex inscriptione apud Gruterum p CCCLXX. 3. *quae inscriptio posita fuit statuae aureae, quae est eidem decreta, Gratiano Augusto* IIII. *et Merobaude consulibus, id est Ch anno* CCCLXXVII. *Atqui in hac Oratione de Symmachi patris consulatu nuper inito recitata, plane dicitur iam mortuus Valentinianus; ergo consulatus Symmachi patris incidit in annum vel* CCCLXXVI. *vel* CCCLXXVII. *quoniam Valentinianus sub exitum anni* CCCLXXV. *vitam cum morte commutavit.*

Etsi autem hac quoque Oratione, item ut praecedente, gratiae aguntur pro consulatu conlato; nemo suspicetur unam esse Orationem. Diserte enim in Codice illa Laudes in Patres, *haec* Pro Patre *inscribitur.*

Principem (1) pertulisse hostes existimationis suae, quam nos salutis. Iamne constat fortunam nobilitatis consentire temporibus? Eadem iustitia purgavit imperium, quae senatum.

VII. Gratulamur tibi, Iubenis (*a*) Auguste, quod paterni successor factus imperii, tantum malos iudices quasi hereditatis onera repudiasti. Non satis tibi idonea bona illa visa sunt cum ministris ac primo consilium tuum delibera(re adsidue, vel) dum experiris an inprobi atque externi mores exemplo saeculi vincerentur: vel quod optimo filio congruebat, dum palam facere studes, praeterita delicta potestatum fuisse, non temporum. Sciebas enim quo spectaret invidia, cui familiare est maximas insimulare fortunas. Atque ideo paulisper inpotentiam passus es (2), ut liqueret, eos publici doloris auctores dudum fuisse, qui etiam tum nocendi artem colebant, cum iam noverant non licere.

(*a*) Saepe in antiquis mss. occurrit *b* pro *v*, et vice versa.

(1) Dicit Valentinianum qui e vita excesserat anno, ut diximus, Ch. CCCLXXV. Iamque incipit Orator de Maximino loqui qui sub Valentiniano praefectus fuit annonae in urbe, et deinceps praetorio. Maximini dignitates et scelera narrat Ammianus XXVIII. 1. et XXIX. 3. Constat autem etiam Valentinianum incitatum a Maximino fuisse ad inauditam crudelitatem: ideoque dicitur heic a Symmacho Maximinus inimicus existimationi Valentiniani. Et quidem ipse Valentinianus questus est se calumniam perpeti crudelitatis (Amm. XXVIII. 1.). Plane ex Ammiano patet plurimos nobiles artibus et saevitia Maximini esse perditos: quos inter iam constat etiam Oratoris nostri patrem gravi calamitate perculsum. Neque vero mirum est de hoc silere Ammianum, qui loco nuper citato fatetur se consulto multas eiusmodi diritates praeterire.

Porro Valentinianus dicitur ab Oratore *Divus*, quia cum Gratianus post mortem (ut ait Ausonius in *Gratiarum Actione*) divinis honoribus consecraverat.

(2) Maximinus (inquit Ammianus XXVIII. 1. in fine) sub Gratiano intoleranter se efferens, damnatorio iugulatus est ferro.

VIII. Quid primum igitur admirer? quod circa Divum munus pii filii (1), an quod circa nos partes parentis egisti? Alienorum simulatione (*a*) criminum Maximinus fidem fecit suorum. Vestra aestimatio sit, qualis fuerit in ceteros, quem ipsi rerum Domini tyrannum paene cstis experti. Urgebat enim novo fastu patientiam regiam, et praefecturae suae putabat esse dispendium, siquid licuisset imperio (2). Interea nos opperiebamur, ut principatûs ultio talia vindicaret; vos expectabatis, ut senatus argueret. Credo tamen, has moras ad suffragium publicae causae parasse fortunam, ut suscepturus, Gratiane venerabilis, iudicium doloris nostri, adferres (*b*) tui. Etsi illud magis confirmare me convenit, nostram legationem nostras egisse querimonias, ut videreris quoque inter ceteros vindicari. Nam priusquam senatûs causa iungeretur tuae, satisfactum tibi putabas, quod insidiator regni exemplo innocentium potestate decesserat (3). Postquam ventum est ad communis querellas (*c*), adhibuisti severitatem, qualem reliqui principes maiestatis tantum negotiis exhibebant. Actum erat, clementissime Imperator, de' iniuria tua, nisi nobilitas fuisset offensa.

(*a*) Cod. *simulatio*. (*b*) Cod. *adferris*. (*c*) *Querella* pro *querela* constanter vidi in antiquis Codd.

(1) Nempe occidendo reo Maximino purgavit Valentinianum Gratianus.

(2) A Maximino affectatam paene tyrannidem ait Symmachus etiam in Epistola 2. libri 10. quae est ad Gratianum Augustum: „ Minimo stetit quin omnes occumberemus. Tantum flagitii de„ signaverant, qui amplissimas potestates malis artibus posside„ bant! Ferox ille Maximinus ob res secundas, incubator iudicio„ rum, difficilis decidendis, simultatibus promptus . . . Simulque „ res tuae in tranquillum rediere. „

(3) Nempe Maximinus specie quadam honorata prius magistratum eiuravit, tum postulante senatu a Gratiano damnatus est.

ORATIONIS PRO TRYGETIO

ARGVMENTVM

Hanc Orationem mirifice illustrat ipse Symmachus Epistulâ 44. Libri 1. quam heic exscribere pretium operae est.

„ *SYMMACHUS AGORIO PRAETEXTATO.*

„ *Meretur indulgentia in me tua, ut ea, quae* „ *proxime laudi mihi fuerunt, clam te esse non pa-* „ *tiar. Credo indicium fecisse tibi famam, quod* „ *Parentem meum ruri atque in secessu amissae* „ *domûs iniuriam decoquentem, frequentibus suf-* „ *fragiis, denique oratoribus missis, novo honore* „ *Senatus acciverit. Quâ causâ ubi primum facul-* „ *tatem loquendi apud collegas attulit dies, egit ille* „ *Senatui gratias eâ facundiae gravitate, quâ no-* „ *tus est. Calendae tunc erant, quibus annus ape-* „ *ritur. Brevi intervallo cum familiaris mei Try-* „ *geti filio praetorio candidato actionis operam spo-* „ *pondissem, animum religio convenit, ut occassione* „ *destinati officii obirem munus adhuc a me patri* „ *debitum, sed, ut dixi, ab illo Senatui iam solu-* „ *tum. Ergo ad quintum idus Ianuarii verba feci* „ *in amplissimo Ordine* „.

Porro Symmachus narrat eiusdem Libri Epistulâ 52., eam Orationem Senatui et ipsi Agorio Praetextato magnopere placuisse.

„ *SYMMACHUS AGORIO PRAETEXTATO.*

„ *Orationem meam tibi esse complacitam, nihilo se-* „ *quius gaudeo, quam quod eam secunda existima-* „ *tione pars melior humani generis Senatus audivit* „.

En igitur eius Orationis Fragmentum, in cuius priore parte reapse Orator pro restituto Patre gratias agit: tum ad filium Trygetii transit, quem commendat ut praeturam consequatur.

D. Augustinus Symmacho oratori coaetaneus (a quo etiam praefecto Urbis Mediolanum rhetoricae artis magister missus est) meminit Trygetii civis et discipuli sui in Libro de Vita beata *Cap.* 6. *Quin idem Trygetius disputat in* eodem Libro, *in* Academicis *et* de Ordine. *Ad Trygetium item data est Lex.* 4. *Tit* 20. *Lib.* XI. *Cod. Theod. ab Impp. Honorio et Theodosio. Nimis autem abesse videtur ab his temporibus ille Trygetius, quem Auctor Historiae miscellae Lib.* XIV. *ait sub Theodosio Iuniore et Valentiniano* III. *portionem Africae Vandalis ad habitandum dedisse, pace magis necessaria quam utili.*

·Q· AVRELII SVMMACHI ·V·C·

ORATIO PRO TRYGETIO

. . . . I. *Desiderio vestro* cum absumus, testimonio cum venimus. Nec formidamus invidiam: sensit et experta est quid Parenti meo adversata profuerit. Cesserat quidem sponte ille per verecundiam paucorum facilitati: utque melior ad vos rediret, curarum vacuus animum litteris excolebat (1). Sed hoc Ordo amplissimus diu non tulit. Statim, quasi ex longo ut redire vellet orastis. Iussistis, malui dicere; nam Senatus cum petit vehementius, praecipit. Parum hoc deferentibus visum est: adlegantur ad eum cum primis nobiles viri, administri et internuntii publicae voluntatis. Quanta haec desiderii vestri pompa est, quae beneficium suum paene ambitum vult videri! Credo, haec vestra opinio erat, ut per fetiales quodammodo vocaretur: verbenae tantum et sagmina defucrunt. Certum est quidem ·P·C et inexcusabile quod iubetis; sed ille sic accitus est, tamquam posset negare.

II. Ad te etiam, venerabilis Imperator (2), laudis istius summa referenda est. Is enim rempublicam

(1) Causam cur Symmachus pater secesserit ab Urbe narrat Ammianus xxvii. 3. „Symmachus Aproniano (*seu potius Volusiano. V.* Corsinum *de Praef. Urb.*) successit (*in praefectura urbana*) inter praecipua nominandus exempla doctrinarum atque modestiae, quo instante Urbs sacratissima otio copiisque abundantius solito fruebatur. Consumptis aliquot annis domum eius in transtiberino tractu pulcherrimam incenderunt (ingrati cives) ea re perciti, quod vilis quidam plebeius infixerat, illum dixisse, sine indice ullo vel teste, libentius se vino proprio calcarias exstincturum, quam id venditurum pretiis, quibus sperabatur„. Porro Symmachum patrem siquid ei erat otii, id litteris impendisse, prorsus constat ex eiusdem Epistola ad filium (Epist. Symm. Lib. I. 2.).

(2) Intellige Valentinianum Seniorem, sub quo videtur nata occasio huius Orationis dicendae.

liberam tenet, sub quo aliquid invidendum potestati Senatus. Ideo (*a*) magnus, ideo praeclarus es, quia primum te mavis esse quam solum. Quidquid adipiscuntur (*b*) boni, saeculo tuo profecit. Traxerunt olim plerique (*c*) suspiria, et quasi amari Imperatoribus tantum liceret, privatorum merita presserunt. Mihi autem vere pater patriae videtur, sub quo laudari vir optimus non timet. Est etiam illa securitas temporis tui, quod nemo se apud (*d*) Principem minorem fieri putat, si ipse alterum sibi praeferat. Quis enim est invidiae locus, cum omnes a te iusto ordine diligantur?

III. Sed iam satis multa de nobis. Demus aliquid operae, aliquid temporis etiam Trygetio clarissimo et emendato viro, qui vos (*e*) oratos per me adque exoratos cupit, ut eius filium functioni (*f*) praetoriae destinatum decimus annus accipiat (1). Si voluntas spectanda est, debetis munificum senatorem probare, si facultatis nihil plus potestis inponere.

IV. Me quoque in hoc negotio cogitari decet, qui soleo agere gratias, qui obliterari benefacta non patior. Recte locantur officia secunda, ubi prima viguerunt. Istum novo debito alligatis, me gemino.

. . . . . .

Reliqua desiderantur.

(*a*) Cod. *adeo*. (*b*) Ita Cod. *adipiscumtur*. (*c*) Cod. *plirique*. (*d*) Ita Cod. *apud*, at alibi semper *aput*. (*e*) Cod. *quie vos*, vel *qui suos*. (*f*) Cod *functiones*.

(1) Hoc indicat, Trygetii filium petivisse praeturam urbanam. Ait quippe Polybius VI. 17. urbanum magistratum non ante capere cuiquam Romano licuisse, quam decem annos militando exegisset. De praetura urbana Trygetii filii, deque hac ipsa Oratione loqui arbitror Symmachum in Epistola ad Theodorum nona libri quinti: „Duas Oratiunculas nuper editas a nobis misi. Earum „una ad urbanos fasces resultantem Candidatum tenuit„.

ORATIONIS PRO SYNESIO

ARGVMENTVM

HAC Oratione dignitatem senatoriam impetrare contendit Symmachus Synesio Iuliani filio. Porro Iulianum, eloquentem virum, familiarem ac necessarium suum commendat Ausonio idem Symmachus Epistolâ 43. Libri 1. Quin ad Iulianum Rusticum, qui plane unus idemque videtur vir, scribit noster Orator Libri tertii priores Epistolas novem, quarum in septima ait etiam, se illi mittere Oratiunculam quamdam suam in Senatu recitatam, quae tamen non huius argumenti fuisse videtur. Aliquanto propius ad rem nostram accedit quod narrat Neoterio Symmachus Epistolâ 43 Lib. 5. de Oratione sua postulatoria in Senatu recitata: „ Oratiunculam, quam proxime in Senatu habui, ad „ te misi, de qua Carterium tecum plene arbi„ tror collocutum. Nam petitioni nostrae auditor „ interfuit. Et quamvis totius Ordinis secunda „ suffragia cepisse videamur, in te uno tamen „ summam testimonii collocamus „.

·Q· AVRELII SVMMACHI

INCIPIT ORATIO PRO SYNESIO

I. Quod Iuliani ·C·V· cum primis amici mei filio procator (*a*) potius quam testis adsum (1), nemo viri (*b*) diffidentia curatum putet, cum statuerim ·P·C· non minore a vobis reverentia et fide (*c*) omnia poscere, quam ceteros. Opto iurare, et mehercule debuissem subire partes dicendi testimonii, nisi eius desiderium recepissem, a quo laudatores consuetudo vestra magis exigit quam dubitatores (*d*). Nulla igitur suspecta sit ista libertas muneris mei. Rogaturus ut dignitati nostrae novus senator accedat, habeo praesentem poenam (*e*) si iungor indigno. Neque eam numero et modo simplicem, si uno facto et meae auctor iniuriae, et reus vestrae sim. Quare credatis velim, non mea cautela factum, sed securitate suscepti, ut hoc potius sortirer officium. Dum iuratoribus abundat, dum meriti sui certus est, adhibuit petitorem, quem testem sibi alius reservasset.

II. Nec me putetis satis absolutum conditione iurantium. Ego vero, cum res amici agitur, etiam de nobis arbitror iudicandum. Memini quanta diligentia mihi constet singulorum familiaritas: neque ita sum prodigus publicae dignitatis, ut de alieno

(*a*) Cod. *praecator*. (*b*) Ita Cod. *viri* Suspicabar scribendum *veri*. (*c*) Cod. *reverentiam et fidem*. (*d*) Cod. *dubitatiores* et quidem videbatur scribendum *iuratores*. (*e*) Cod. *paena*.

(1) In legendo senatore habebatur ratio famae, generis, ordinis, aetatis, magistratus gesti, census, quaestus non turpis. Opus autem fuit horum capitum exhiberi testes a Candidato. Patet vero ex hac Oratione, non testes modo in petendo senatorio ordine, sed laudatores etiam adhiberi solitos, ut in causis forensibus fiebat.

solvam contractum domesticae gratiae. Taceo officiorum nostrorum laudabilis vices. Nolo pro meo debito curiam (*a*) pervenire. Quippe utrumque deforme est, et collegam futurum non censeri merito suo, et laudatorem eius de commune (*b*) esse solvendo. Quanto honestius dico, non ideo Synesius in Senatum legendus est quia (*c*) mihi amicitia iungitur, sed ideo amicus est quia dignus est qui legatur!

III. Pater huic Iuveni est Iulianus adscitus (1) senator, quae res de merito venit: siquidem dignitas innata felicitatis est, delata virtutum. Ceteri retro mores illius tunc a vobis probati sunt cum (ita) selegeretur. Num dictato rationis me(ae finiero) testimonio? Iurasse me existimate, quia praedico quae potestis agnoscere. Nec iniuria quis dixerit, Synesium plus decorem adferre sui. Et illud accessit, quod ex eadem domo iam secundus admittitur. Etenim propago generis, quae nec longius recedit a novis (*d*), tanto altius tendit ad noviles (*e*). Non multum (equidem) . . . . . .

Reliqua desiderantur.

(*a*) Ita Cod. sine praepositione. (*b*) Nempe *de communi*. (*c*) Cod. *qui*. (*d*) Ita Cod. *novis* fortasse pro *nobis*. (*e*) Ita Cod. pro *nobiles*.

(1) Videtur *adscitus* hoc loco idem esse atque *adlectus*. Porro, ut scribit Festus, *adlecti dicebantur apud Romanos, qui propter inopiam ex equestri ordine in senatorum sunt numero adsumpti*.

ORATIONIS PRO SEVERO

ARGVMENTVM

LAUDAT Symmachus Severum, qui splendidis functus muneribus denique lectus erat in Senatum. Porro ad Severum senatorem optimum scribit Symmachus Epistolam 6. *Libri* 8. *nullusque dubito, quin pro eodem viro hanc Orationem habuerit. Sancti et optimi amici sui Severi meminit Symmachus etiam Libri* 6. *Epistolis* 5. 38. 49. *et Libri* 7. *Epistolâ* 111. *Quin eiusdem Libri* 7. *Epistolâ* 51. *commendat Decio noster Orator Severum quemdam fratrem suum (nempe familiarem et necessarium) quem dicit Episcopum omnium sectarum attestatione laudabilem. Denique Libri nuper citati Epistolâ* 116. *filios etiam commendat illustris memoriae viri Severi.*

·Q· AVRELII SVMMACHI ·V·C·

ORATIO PRO SEVERO

. . . . . I. posset vindicare virtuti. Sed quid opus est apud nobilissimos (*a*) humani generis cuiusquam familia gloriari? Solis radiis omne lumen obtunditur. Stellarum ignis (*b*) rutilare non sinit candor diei. Vos tamen mementote, non diffidentia istud fieri, sed reverentia. Ante sacras quodammodo curiae foris (*c*) ornamenta maiorum suorum novus collega deponit: tantum virtutibus stipatus ingreditur, quae solae etiam genus indicare possunt quod laudare noluimus.

II. Si posset ullus in tantis rebus ordo retineri (*d*) moris (*e*) viri prius adsererem, tunc (*f*) honores. Sed intellego, utrumque iungendum: fideliter enim de ingeniis singulorum potentia iudicat. Quanta verecundia factum putatis, ut tam sero legeretur olim pervectus in fastigia summa reipublicae? Adhuc dubitat, an senatorem possit implere. Nempe auxit dignitatem nostram ista cunctatio: et superior locus factus est, quem sibi optimus virorum post honores potissimos reservavit (*g*) Fateamur necesse est ·P·C. ideo nobis amplius esse delatum (*h*), quia properantibus aliis ad hunc ordinem nil negamus.

III. Non tenui laude celebranda meritorum mediocritas, in hac praesertim nostrae aetatis, facilitate, quae desiderii gradus non habet. Quis credat summatem facundiae, diu inter fori ornamenta numeratum, praesidalem dudum recepisse provinciam?

(*a*) Cod. *nobilissimus*. (*b*) Ita Cod. pro *ignes*. (*c*) Ita Cod. pro *foras*. (*d*) Cod. *retinere*. (*e*) Ita Cod. pro *mores*. (*f*) Ita Cod pro *tum*. Confer inferius p. 64. (*g*) Cod. *potissimus reservabit*. (*h*) Ita Cod. *delatum*, sed melius videtur *dilatum*.

multoque itinere decurso, ad honorem paene exiguum navigasse ? cum plerique (*a*) hominum viliorum prope a summis potestatibus inchoarent. Sed bona conscientia illud ducit eximium quod ipsa susceperit : eumque ordinem statuit magistratuum quem fecerint merita rectorum. Nescit publica merita nominibus aestimare : et illud putat esse fastigium, quod acceperit digniorem.

IV. Crevit adeo illo tempore praesidatus, seseque ad magnitudinem regentis tetendit. Et cum potissimi viri gloriam provincia una non caperet, egit fama latior negotium suum, ut Theodosio, quondam militarium magistrorum celeberrimo (1), consultor belli per Africam iungeretur. Hic iam dissimulare non possum quid testimoni - . . . . . .

Reliqua desiderantur.

(*a*) Cod. *plirique.*

(1) Intellige Theodosium magni Theodosii patrem, qui praeclaris rebus per Africam gestis, tandem Carthagine aulica invidia oppressus est anno Gratiani post Valentinianum imperantis primo, Christi 376. Et quoniam tangit Orator Severi militaria, ut videtur, facinora; veniebat mihi in mentem Severi apud Ammianum saepe memorati. Occurrit namque Severus magister peditum, quem nonnullorum studia, aegrotante Valentiniano petebant imperatorem XXVII. 6. Idem ducit exercitum contra Saxones XXVIII. 5. Idem pergit primus contra Macrianum regem Alamannorum XXIX. 4. Immo Severi militaria facinora narrantur XVI. 10. 11. 12. Severus item domesticorum Comes XXVII. 8.

AD LAVDATIONIS

VT VIDETVR

FRAGMENTVM

EDITORIS MONITVM

In Codice Ambrosiano (C. 58. *part. sup.*) *exstat Anonymum quoddam Fragmentum litteris grandioribus li et rudibus exaratum, cuius tantum pars media integra legi potest, extremitatibus scalpro rasis. Scriptura quidem saeculi* VI.. *se prodit.*

Laudatur autem in eo quaedam princeps Femina ad nuptias, ut videtur, exornata. Multa mihi in mentem veniebant, primum de Auctore, quem Symmachum suspicabar. Tum cogitabam agi fortasse, vel de Flaccilla Theodosii M. coniuge, vel de Serena Theodosii ex fratre nepte quae nupsit Stilichoni, vel denique de Maria horum coniugum filia quam duxit uxorem Honorius imperator.

Symmachum laudes Theodosii M. scripsisse exploratum est. Atqui fieri potuit ut illis Augustae etiam uxoris laudes misceret, quod fecit et Plinius in Traiani Panegyrico.

In hoc Fragmento sermo multus de gemmis est. Iamvero in sepulcro Mariae an. 1544. *Romae detecto mirum gemmarum thesaurum repertum esse constat. V. Marlianum* Topogr. Urb. Rom. *Lib.* 5. *Cap.* 21.

Ceterum paulo graviora me impellunt momenta ut de Serena loqui Oratorem existimem: quam opinionem meam mox confirmare studebo comparatione Laudum Serenae a Claudiano scriptarum. Sed enim fortasse veritas alicunde erumpet, quae meas de scripto hoc eiusque argumento et Auctore suspiciones inanes coarguet. Ultro enim fateor, nihil esse incertius, nihil fallacius ratione tota coniecturarum.

LAVDATIONIS

VT VIDETVR

FRAGMENTVM

I. qui regem . . . . fortem . . . . gladium . . . . nec palatium . . . . sanguine res tanta . . . . rerum . . . . biorum . . . . pes certam tubam . . . . pervenit ad regnum (1) . . . . Felici respublica potuit quassatas validare. En . . . . . tis sapientem conplestis felicissime . . . . forte . . . . ne sint . . . . caterbatim . . . . habes fuerit . . . . tanti viri . . . . fabulam undique . . . . potuissent eligere nisi qui probetur saepius bella peregisse. Redeamus igitur ad Dominam felicem, ad . . . . aliquid . . . nata . . . virtutibus excusare non poterit, cum se coniugem viri fortis agnoscit (2). Huc ergo ad aulica penetralia sorores honestissimae (*a*) convenite: huc cum summo nitore comite, quae vos possit ornare. Prima frontem (*b*) castitas caelestis instituat (3). Deinde rosea verecundia genas depingat (4). Moderata temperantia fulgentium luminum (5) serenet aspectum. Cor

(*a*) Cod. *honestissime*. (*b*) Cod. *fronte*.

(1) Fortasse haec dicit Orator de Theodosio M.

(2) Serena nupsit Stilichoni duci fortissimo. Dicitur is a Claudiano *Laus Seren.* v. 179. *Variis Stilicho spectatus in armis.*

(3) Castitatem Serenae commendat Claudianus *Laus Ser.* v. 149. et seqq. Tum Carmine *de nuptiis Honorii et Mariae*, dicit Claudianus de Maria Serenae filia v. 231. *Maternosque bibit mores, exemplaque discit Prisca pudicitiae.*

(4) Pudoris Serenae testis est Claudianus *Laus Ser.* v. 128. et seqq.

(5) Flagrantiam oculorum Serenae et Thermantiae sororis memorat etiam Claudianus *Laus Ser.* v. 121. *Utraque luminibus tumidum micat.*

nobile mitis pietas amministret (1). Sermonem linguae honora sapientia largiatur (2). Gressus religiosos modestia tranquilla componat. Talem pompam habere meretur obsequiorum quae tantorum regum posteritas potuit inveniri (3).

II. Vos autem nubescite prasini, pallescite lychnites, albescite hyacinthi (*a*), fuscamini margaritae. Non hic regias opes insana cupiditate devoratis. Tulit vobis pretia (*b*) quae de se probatur ornata (4). Ferunt amavilem (*c*) Venerem toto orbe laudatam strabis (*d*) intendisse (5) . . (6) inter innumeras margaritas et ostrum verenda nigredine decorum, serena facie

(*a*) Cod. *hyachincti*. (*b*) Cod. *praetia*. (*c*) Ita Cod. pro *amabilem*. (*d*) Cod. sic STRABIS.

(1) Claudianus in Epistola ad Serenam v. 47 ait:

Quid non perficeret scribentis voce Serenae
Vel genius regni vel pietatis amor?

(2) Claudianus item de Serena *in eiusdem Laude* v. 88. *Ternaque te Gratia afflavit docuitque loqui.*

(3) Serena quidem nata est ex Honorio privato Theodosii M. fratre, sed a Theodosio Augusto adoptata est, teste Claudiano *Laus Ser.* v. 104. qui et v. 36. loquens de Serena ait: *Quae maior origo, Quam regalis erit?* Quin et diserte *Regina* dicitur a Claudiano Serena. Sed enim et de Maria in *Carm. Nuptial. Honor. et Mar.* canit idem Claudianus v 253. *Magnorum soboles regum parituraque reges.*

(4) Serenam dicit Claudianus *in eius Laude* v. 3. *solitam consurgere gemmis et rubro radiare mari.* tum v. 223. *solitos gemmarum sumere cultus.*

(5) Venerem ad nuptias Mariae ducit Claudianus. Sed alius videtur hic locus Oratoris. Varro quidem apud Priscianum Lib. 6 in Putschio p. 684. ait: *Non haec res de Venere poeta strabam facit.* Tum Ovidius *de Art.* II. non procul a fine. *Si poeta est, Veneri similis, si flava, Minervae.* Porro ex hoc loco saltem constare videtur Oratorem non esse Christianum.

(6) Quae sequuntur, erant in alia pagina, neque prioribus proxime cohaerere videntur.

plus lucentem, quae in medio constituta gemmarum suum vincit ornatum.

III. En corusca sedes, quem dives India miretur, Persis gemmata concelebret, Hispania novilis (*a*) obstupescat, ubi roseas virgines intuemur pinnis rutilantibus alatas (1), quales pomposas decet esse victorias. Margaritarum quin etiam lacteae coronae flexis auro circulis pulcherrima rotunditate claudunter. Sic in opere tuo videtur positum, quod sola felicitas meretur ad praemium.

IV. Hyacinthi (*b*) quoque taetra luce vibrantes cum luminibus claris mixtas cernuntur emicare nigredines. Prasini (*c*) tremula viriditate conludunt, lychnitae vomunt frigidas flammas, hispanae sanguineos colores emanant: et una dispositio tua tot diademata conficit, quae cunctas mundi dominas . . . . . Sidereum (2) quoddam . . . . sunt . . . . inpigre . . . . perenne . . . . . quod non . . . . . praestat aestate. Nam . . . qui . . . re . . . . peculi altitudinem . . . propria est intentam dulcedinem . . . . meritos esse conspectu . . . . essent . . . . . sol operibat . . . . . summa . . . . semper illis quod semper laudaretur. Videmus enim . . . . do relucent in amictus lat . . . . . .

Reliqua desiderantur.

(*a*) Ita Cod. pro *nobilis*. (*b*) Cod. *hyachinthi*. (*c*) Cod. *prasinae*, at superius *prasini*.

(1) Nota cultum virginum Hispanarum. Videtur autem Orator peculiari studio laudare Hispaniam. Et Claudianus quidem *de Nupt. Honor. et Mar.* v. 40. dicit Serenam *sublime decus torrentis Iberi*. Tum idem in *Laus Ser.* fuse Hispaniam concelebrat, quae *Flaccillam Mariamque dedit pulchramque Serenam*.

(2) *Sideream* dicit Serenam Claudianus *de Nupt. Hon. et Mar.* 252. Item *Laus Ser.* 219. Item *Epist ad Ser.* 58.

PLINIANI PANEGYRICI

VARIAE ALIQVOT LECTIONES

Symmachi Orationibus interiecta inveni folia tria (coaeva plane et ab eodem quo Symmachus amanuense scripta) Plinianî panegyrici particulas habentia. Quarum particularum institutâ cum editis collatione, ingens se prodidit lectionum varietas, quam hoc loco exhibere non piget. Sic enim et Plîniano scripto emendatio aliqua accedet, et simul constabit quam praeclaris Codicibus nos utamur, quamque Editiones etiam optimae a veterum exemplarium fide longe recesserint.

EDITIO ARNTZENII *Amstelaedami* 1738.	PALIMPSESTVS AMBROSIANVS
Cap. VII.	
4. Alter eligi, alter eligere.	Alter elègi, alter elegere.
Adoptatus es.	Adoptatus est.
Alius atque alius.	Alius adque alius *antiquâ orthographiâ.*
5. An senatum populumque romanum.	*Confirmat lectionem Ambrosianus palimpsestus.*
Non per totam.	Non totam per.
Quem Diis simillimum.	Quem dignissimum.
6. Ut possis esse contentus.	Ut posses esse contentus.
Superbum istud et regium, nisi.	Superbum istut et regium est, nisi.
7 Genueris an elegeris.	Genuerit an elegeri(t).

Cap. VIII.

1. Nec iudicia hominum, sed Deorum etiam in consilium adsumsit.	Nec modo iudicium hominum sed Deorum etiam consilium adsumpsit.
Non tui in cubiculo.	Non in cubiculò.
Libertas et salus.	Salus et libertas.
2. Dii gloriam illam.	Gloriam illam Dii.
3 Horum illud imperium, Nerva tantum minister fuit. Uterque, qui adoptaret tam paruit.	Illut horum imperium, Nerva tantum fuit minister. Ut qui adoptaret tam paruit (*dic* paruerit)
Imperatoris exortum.	Imperatoris exordium.
Advocata hominum concione.	Advocata contione hominum.
4. Tuis humeris.	Tuis umeris. *Ita sine adspirata saepe vidi in antiquis mss.*
5. Opus istud fuit, sed adoptati.	Opus istud sed adoptati fuit.
Atque adeo.	Adque adeo.

Cap. LXXVIII.

6. Donec te consulem.	Donec te saepius consulem.
Apud Deos.	Aput Deos.
Quorum potes ipse.	Hos quibus potes ipse.

Cap. LXXIX.

1. Fortasse sufficiat tibi.	Tibi fortasse sufficiat.
Instituit et induxit ut.	Instituit induxit ut.
2. Non sciremus.	Nesciremus.
3. Audiet reddet quas.	Audiet reddetque quas.
Tentabitque.	Temptabitque.

4. Pietati senatus.	Pietati certe senatus.
Incognitam quandam proximaque maiorem.	Incognitam quondam proximamque maiorum.
Quis enim est tam inbecilli ingenio qui non.	Quis enim ex tam docili ingenio non.
5. Alius labores, si non.	Alius se a continuo labore, etsi non.
Resumsit.	Resumpsit.
6. Videmus ut.	Videamus ut.
Civitatum.	Civitatium. *Confer Varronem lib 7. L. L. Cap.* 37.

Cap. LXXX.

1. Quam mitis severitas, quam non dissoluta clementia? Non locupletando fisco sedes, nec aliud.	Quam mitis severitas, non dissoluta clementia? Cui tu non locupletando fisco operatus sedes? nec aliut.
2. Caussa.	Causa.
3. O vere principis atque.	O veras principis atque. *Desinit pagina Codicis.*

Cap. LXXXV.

6. Amicos parare.	Amicos parere.
7. Et cum alias virtutes tuas, tum hanc.	Et cum reliquas virtutes tuas, tunc hanc. *In aliis etiam antiquis mss. vidi* tunc *pro* tum. *Confer Symmachum p.* 56.
Humile esse principi.	Humile esse principis.
8. Adest facultas tanta.	Tanta facultas inest.

Cap. LXXXVI.

1. Tibique carissimum. Quantum amares eum.	Tibique rarissimum. Quantumque amares eum.
2. Cum princeps. Praefectum praetorii. Non ex ingerentibus, sed. Distentus imperii curis.	Quod cum princeps. Praefectum praetorio. Non ex ingerentibus se, sed. Distentus in periculis.
3. Intelligimus.	Intellegimus.
4. Stetit Caesar in illa amicitiae specula precatusque maria, celeremque.	Stetit Caesar in illa amicitiae specula, stetit precatusque est prona maria, celeremque.
Votis, lacrymis.	Votis et lacrimis.
5. Nisi quod paene ipso.	Nisi quod non(ne) ipso.

Etiam in scripto Pliniano vidi praecium, praccibus, praecatus cum diphthongo, quam scripturam constantem observavi in antiquis mss.

RERVM NOTABILIORVM

INDEX

A

AET AS aurea Latii veteris sub Gratiano imp. p. 47.
Africanus diu in Sicilia palliatus errat 8.
Alexander philosophorum comitatum circumducit 34.
Idem de paterna gloria queritur 36.
Antiochus puer rex Syriae 33.
Antonius desidet in nuptiis Aegyptiis 8.
Archimedis commenta 18.
Augusti subetructiones in sinu Baiano 8-9.

B

Bellum (Procopii) civile in Oriente excitatum 9.
Burgundionum legatio crebra ad Valentinianum Seniorem 26.

C

Comitiorum veterum et novorum mos 40.
Consulatûs sub aliquot Caesaribus nundina ibidem.
Crassi militare responsum ad filium 23.

D

Daedalus Minotaurum labyrintho includit 18.
Deorum cultus dispares 28-29.
Didus singularis nominativi terminatio 17. *Eadem Didus spatium tergore circumciso comprehendendum emit* ibidem.

E

Ennius (vide loci emendationem) *Fulvii Nobilis praeceptor et socius* 34.

F

Fusa, orum, genere neutro 35.

G

Gigantum fabula 19.
Gotysii 17.
Gratianus Iunior puer consul 31. *Eiusdem consulis elegantia decreta* 31. *Idem puer Augustus* ibidem. *et* 5. *Socius paterni imperii* 28-29. *Litteris et armis occupatus* 33-34. *Utriusque imperii heres* 87. *De eius latissimo imperio vaticinia* ibidem.
Gratianus Senior Valentiniani et Valentis impp. pater 5.

H

Heroes ad Troiam delati litoris ignoti timent contactum 24.
Hispanae virgines pinnis rutilantibus alatae 61.

I

Iuratores et précatores adhibiti in petitionibus magistratuum 53.
Iulia domus famulatur sacris Veneriis 29.
Iulianus senator adscitus 54.

L

Lucullus paene victor luxuriatur in Ponto 8.

M

Marcus imp. in Lycio et Academia remissior 9.
Maronis Ecloga quarta Gratiano imp. accommodatur 35.
Maximinus parit dedecus Valentiniano Sen. 44. *Idem paene tyrannus* 45. *Idem, postulante senatu, a Gratiano imp. damnatur* 44-45.

N

Niger fluvius deditus Valentiniano Sen. 21. *Idem ignotus antiquis scriptoribus* ibidem.
Nuptiae suppliciis permixtae 46.

P

Panaetius Africani in bellis comes 34.
Pinarii sacra Herculis curant 29.
Pius imp. otiatur Caietae 9.
Pliniani Panegyrici variae aliquot lectiones 62 *et seqq.*
Pompeii M. responsum in censu equestri 35.
Pontes Rheno et Tiberi impositi 35-36.
Portus in Rheno effectus apud Nemetas 26.
Procopius Valenti ad supplicium deditur 11-12.
Ptolemaeus puer sub tutore romano rex 33.

R

Rhenus Valentiniano Sen. supplex 20.

S

Scipiones hospitio excipiunt Matrem Idaeam 29.
Severum in Senatum adlectum commendat Symmachus 56. *Idem Severus eloquentiae summae* ibidem. *Idem consultor belli Theodosio (patri) adiunctus* 57.
Spinea fax in nuptis 46.
Symmachus orator adest Valentiniano novum oppidum condenti 18. *Idem gratus beneficiis* 51. *Idem cautus in legendis amicis* 63.
Symmachus pater consul 42. *Idem legatione Senatûs e secessu revocatur* 50.
Synesio Iuliani filio postulat senatoriam dignitatem Symmachus orator 54.

T

Theodosius (pater) militarium magistrorum celeberrimus 57.
Tiberius in insularum devorsoriis natans et navigans adoratur 9.
Trygetii filius praeturum petens oratione Symmachi commendatur 51.

V

Valens a Valentiniano fratre fit socius imperii 6. *Valentis et Valentiniani societas comparatione contraria solis et lunae commendatur* 6-7. *Valens praeficitur Orienti* 7. *In civili bello clementer victoria utitur* 11.

Valentiniani Senioris incunabula in Illyria, pueritia acta in Africa cum patre apud exercitum 1-2. *Idem Valentinianus, creatus imperator confert se ab Oriente ad Rhenum* 7. *In Gallico agro diu versatur* 8. *Lustrum imperialium annorum condit in castris* 9. *Bellum Germanicum bene gerit* 9. 16. 24-25. et alibi. *Non fert opem Valenti adversus Procopium* 10. *Eius conciones* ibidem. *Idem tertio consul* 15. *Quotannis oppida condit* ibidem. *Munimentum maximum construit ad Rhenum* 19. *Immo totum flumen operum corona praetexit* 26. *Idem fugat ambitum, dignitates meritis reddit et castrorum ac curiae parem fortunam facit* 12. *Eloquentiam foro restituit* 27. *Idem secreti militaris tenax* 23. *Modicis tributis contentus* 28. *Fortis et bene moratus* 14. *Divus* 43 *et* 45.

Venus fertur strabis intendisse 60.

Virtutes principi feminae convenientes 59-60.

X

Xanthus fluvius incenditur a Vulcano 22.

TABVLAE ADIVNCTAE EXPLICATIO

I. Particula Laudum priorum in Valentinianum Sen. Aug. reperienda in Editione nostra p. 5 - 6.

II. Particula Laudationis, ut videtur, ex alio Codice deprompta Ed. p. 61.

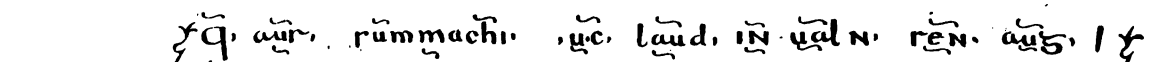

ꝯq̄ aur̄ rūmmachi ,u̅c laud in ual n ren aug /ꝯ

I. Incredibili prouidentia utrumq conplexur
ne aut in uno perrtaret imperii aut in duobur
[illegible]

II. Encorus casedes quamdiues indiamire
tur. persis gemmata concelebret
hispania nouilis obstupescat

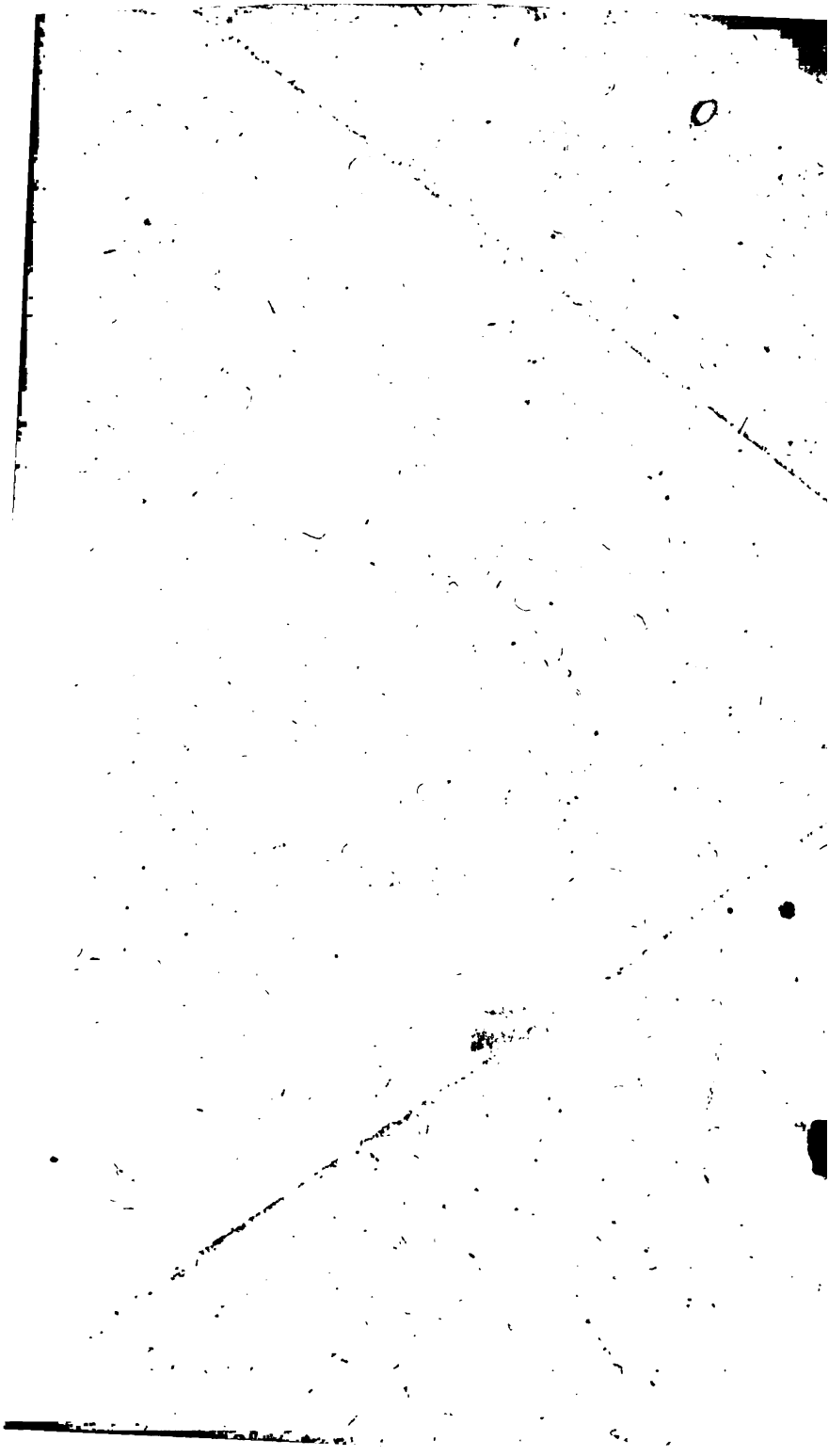

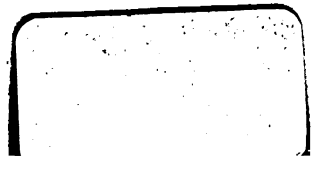

Ls 50.20.5
Q Aurelii Summachi V C Octo oration
Widener Library 006706639
3 2044 085 252 633